

KRIJGSGESCHIEDKUNDIGE STUDIE OVER DE VERDEDIGING
DER BATAAFSCHE REPUBLIEK IN 1799 (1)

DOOR

G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN

(*Vervolg van N°. 4, bladz. 200.*)

De Bataafsche strijdkrachten.

I. HET LEGER.

Ook voor de samenstelling en den toestand van het Bataafsche leger moeten wij vooraf eenige jaren teruggaan, tot 1795.

Toen de Franschen, in den aanvang van dat jaar, over de Maas en de Waal tot *Kuilenburg* waren voortgerukt, kwamen aldaar den 15den Januari drie afgevaardigden van de Staten van Utrecht met den Franschen Generaal SALM onderhandelen, ten einde voor hun gewest een wapenstilstand te bewerken of een verdrag van overgave te sluiten. In de aldaar vastgestelde artikelen der capitulatie kwam o. a. voor, dat de troepen der Unie alle posten zouden ontruimen en vrij naar *Holland* konden trekken, mits zij de wapens aflegden. Den 18den Januari werden met gelijk doel twee afgevaardigden van de Staten van *Holland* naar het Fransche hoofdkwartier gezonden, doch deze kwamen twee dagen later onverrichter zake in *den Haag* terug. De Commissarissen der Conventie hadden hen zonder antwoord gelaten op hunne voorstellen en hun alleen kennis gegeven van het voornemen, om den volgenden dag eene ampele Publicatie tot het volk te richten.

In dat stuk werd in opgeschroefde taal den volke verkondigd, dat de Franschen de vrijheid kwamen brengen, dat de wetten en gewoonten vooralsnog zouden gehandhaafd worden en dat het Bataafsche volk, gebruik makende van zijn oppergezag, alleen de inrichting van zijne Regeering zoude kunnen veranderen of verbeteren.

(1) Zie N°. 3, bladz. 141 regel 6 v. b. staat: — althans in de correspondentie van 1799 — lees: — althans in de correspondentie van 1799, vóór de landing —

Zie N°. 4, bladz. 199 regel 2 v. o. staat: „voorgaande” lees: „de hier volgende”

De Fransche troepen bezetten intusschen binnen korten tijd de gansche Republiek. Het leger der Unie werd, voorzoover het niet krijgsgevangen werd gemaakt, in de eerste maanden der omwenteling nagenoeg aan zichzelf overgelaten. VAN DER AA schetst den toestand van de troepen, die na de capitulatie van *Kuilenburg Utrecht* moesten ontruimen, volgenderwijze (1): »En hoe moet het de dappere krijgsmacht van den Staat gesmaakt hebben, te moeten dulden, dat zij, ontzet van geweer en wapenen, met den ledigen ransel op den rug, haar fortuin zoeken moest in een land, waarin velen zich wel verdienstelijk waanden, wanneer zij, een soldaat ziende, zich de grootste beledigingen tegen hem veroorloofden? wanneer zij, voor de eene stad of de andere komende, evenals de pest aanbrengeende, hun de doortocht geweigerd werd door dezulken, die zij bevorens getracht hadden, ten koste van hun bloed, voor alle vreemd geweld te beveiligen? wanneer hun in de nijpendste koude, de geringste onderstand, zelfs het slapen in een schuur of hooiberg geweigerd werd, waardoor sommigen dier ballingen tot gewelddadige bedrijven en afzettingen zich gerechtigd rekenende, die misdaden met het schandschavot boeten moesten?» Als bewijs van dien toestand deelt hij de navolgende proclamatie mede, die de Generaal PICHEGRU den 26sten Januari openlijk in *den Haag* liet afkondigen:

Alzoo ter mijner kennis is gekomen, dat eenige personen hebben kunnen goedvinden, sedert de aankomst van de Fransche troepen in deze provinciën, de Hollandsche militairen te beledigen, door dezelve op eigen gezag te ontwapenen en zelfs officieren in het afleggen van hunne commissiën te molesteeren, alles onder voorwendsel, om bliken te geven van hunne verkleefdheid aan de Fransche natie — zoo verklaar ik mits dezen al degenen, die zich nog aan dergelijke daden zouden mogen schuldig maken, te houden voor wargeesten en kwalijk gezinde lieden, die tot oogmerk hebben, nadeel toe te brengen aan de goede verstandhouding, welke ik tusschen de brave troepen van de beide natiën verlang te doen standgrijpen, en dat dezelve zullen overgeleverd worden aan hunne bevoegde rechters, om als openbare rustverstoorders gestraft te worden.

Door de omwentelingsgezinden werd dat oude leger beschouwd als het werktuig der vorige Regeering en als zoodanig was het ook in de garnizoenen het voorwerp van haat en verachting. De Fransche Generaal BONNAUD, commandant van *Rotterdam*, zag zich genoodzaakt, aldaar den 28sten Februari eene dergelijke waarschuwing te doen hooren:

Ik ben onderricht, dat er in den geest van velen onder Ulieden eene verbittering heerscht tegen de Hollandsche soldaten, Uwe broeders, die het garnizoen van deze stad uitmaken. Werpt verre van U al deze ijdele denkbeelden. Vreest niets van de Hollandsche troepen: het lichaam is algemeen

(1) Tweede deel, blad. 314 en 315.

goed: ik heb daarvan de zekere bewijzen. Ik noodig U Burgers! geene verwijderingen te maken tusschen U en dat gedeelte Uwer medeburgers; maar integendeel hun de hand van broederschap toe te reiken; zij zullen Uwe verdedigers worden. Gij zijt verplicht hun deze aanmoediging te geven, en ik verklaar, dat ik hen, die een tegengesteld gedrag houden, als vijanden van goede orde en het welzijn der beide natiën aanmerke" (1).

Zoo moesten de Fransche Generaals het Hollandsche leger tegen hunne eigene landgenooten beschermen. De nieuwe Republikeinen wilden evenwel met dat leger het voor hen nieuw aangebroken tijdperk niet ingaan. In een circulaire, door de Algemeene Staten den 18den Maart 1795 tot de Provinciën gericht, werd daarvan gezegd:

De landmacht is tot in zijne diepste aderen bedorven door de kostbare inrichting van dezelve en door de allerverkeerdste en ongerijmdste inboezemingen, die men haar heeft ingeprent; overladen met de schreeuwendste schulden, die betaald moeten worden, wil men niet duizenden onschuldige slachtoffers van de vorige directie daarstellen; de magazijnen ontbloot van al het noodige, door plundering van geloofs- en bondgenooten, door verwaarloozing en onnutte verspillingen, om eene rol in Europa te spelen, door zoogenaamde leeningen tot voortzetting van een onbezonnen en alleen uit eigenbelang en blinde drift ondernomen oorlog.

Hoe overdreven deze en dergelijke uitingen, evenzeer ten opzichte van de Marine (1), ook waren, het ligt voor de hand dat, waar het hoogste Regeeringscollege in de Republiek zich zóó over dat lichaam uitsprak, eene geheele reorganisatie van het leger niet kon uitblijven. Die reorganisatie was dan ook een van de eerste bemoeiingen van het den 12den Maart in functie getreden »Comité tot de algemeene zaken van het Bondgenootschap te lande." DAENDELS was in dien tijd als Fransch generaal in *den Haag* en ofschoon zijn aandeel in die werkzaamheid niet rechtstreeks is aan te wijzen, is het meer dan waarschijnlijk, dat het Comité zich in menig opzicht van zijne voorlichting zal hebben bediend. Althans in het eerste plan van reorganisatie, dat reeds den 26sten Maart aan de Staten-Generaal werd ingediend, wordt aan DAENDELS een der eerste plaatsen bij het nieuw op te richten leger toegedacht.

Van dat eerst ingediende plan is in het Rijksarchief alleen nog aanwezig het uitvoerige rapport, waarin het Comité te lande aan Hunne Hoog Mogenden de beginselen der nieuwe legerinrichting uiteenzet; de daarbij behoorende bijlagen ontbreken, hetwelk intusschen niet als een groot verlies is te beschouwen, daar dit ontwerp niet tot uitvoering is gekomen. De radicale wijze, waarop het Comité meende die hervorming te moeten totstandbrengen, blijkt uit het hiervolgend gedeelte van het rapport:

(1) VAN DER AA, Vierde deel, bladz. 10.

(2) Bijv. »dat de zeemacht bijna niet meer exteerde, en zich eenig en alleen borneerde tot onbeweeglijke kielen."

Nauwlijks Hoog Mogende Heeren hadden wij het oog geslagen op den toestand van onze armee en op de meest gepaste middelen om dezelve van een helaas tot staving der heerschzucht gebruikt werktuig tot een voor het vaderland en de vrijheid dienstig lichaam te reorganiseeren, of het Comité besefte, dat, wilde men de werking der leden van nutte maken, men met de herschepping van het hoofd zelf beginnen moest.

Tevergeefs zocht het Comité in den boezem van ons vaderland onderwerpen te vinden, welke aan de gewichtige vereischten naar verwachting voldoen konden. Dan waar men kunde en dapperheid aantrof, heerschte tevens partijzucht en blinde verknochtheid aan het vorige bestuur; waar meer gezuiverde en aan den aard der Revolutie overeenkomstiger beginselen zich opdeden, verhinderden een hooge ouderdom of verzwakte lichaamskrachten hiervan voor 't algemeen welzijn dienst te trekken; waar jeugd en mannekrachten eenige opmerking konden baren, had het hersenschimmig denkbeeld van rang en geboorte, en niet de kunde meestal de keus bepaald. Er bleef dus aan het Comité geen middel over, wilde het zich in het vervolg van tijd en vooral bij het te velde trekken van een deel van onze armee niets te verwijten hebben en in staat zijn de gevestigde keuze voor de Natie te kunnen verantwoorden dan de gepaste voorwerpen onder de dappere verlossers van ons Vaderland te zoeken; te meer en bovenal, daar zich onder dezelve een Nederlander opdeed, welke, sedert dat de eerste zucht voor vrijheid bij dit tegenwoordig geslacht was uitgeboezemd, al de oogenblikken van zijn leven met den volvaardigsten ijver, met de grootste opoffering aan zijn Vaderland had toegewijd, en na zijne haardsteden en de vervolging zelfs bij een zoogenaamd vonnis ontvlucht te zijn, onder het tarten van duizenden gevaren den kop der heerschzucht had helpen knotten en zijne geketende medeburgers ontkluisterd. En hierom, daar de zaak zelve den grootsten spoed vereischte, heeft het Comité, steeds onder het welbehagen van U Hoog Mogenden aan de Fransche Representanten en den Generaal PICHEGRU te kennen gegeven, of niet het Gouvernement van *Frankrijk* zou willen permitteeren, dat tot reorganisatie van deze armee en tot bevelhebbers derzelve in den dienst van dit land mochten overgaan de Generaals DAENDELS, VANDAMME en DU MONCEAU en voorts eenige Hollandsche officieren van welker getal een lijst is overgegeven, welke, door hun ondankbaar Vaderland voorheen verstooten, thans gewis eene onwedersprekelijke aanspraak hebben op eene gepaste vergoeding, daar hunne kunde en dapperheid hunne vrijheidsliefde evenaart; te meer daar het Comité lichtelijk begreep, dat het beter was vooraf hieromtrent de intentie der Fransche Representanten te sondeeren, daar eene onverhoopte weigering meer convenabel was met den aard van het Comité zelf, dan met de waardigheid van U Hoog Mogenden.

Voorts heeft het Comité begrepen het plan der reorganisatie zelve op de duidelijkste wijze te zullen detailleeren, indien hetzelve bij vorm van eenige punten ter deliberatie aan U Hoog Mogenden werd voorgesteld.

De troepen zouden marcheeren naar die plaatsen, op welke men de desorganisatie door het aanzijn van Fransche troepen en de nabijheid van

vestingen, door dezelve bezet, zonder eenig gevaar kan effectueeren. Een derde der Infanterie zal zijne positie nemen tusschen *Bergen op Zoom* en *Breda*, een derde tusschen *Breda* en *'s Bosch* en een derde in de provincie van *Utrecht*. De Cavalerie zal zich in *Holland*, waar de toevoer van fourage 't gemakkelijkst is, concentreeren. De Artillerie zal provisioneel, daar de Fransche Generaal en chef bijzonder verzocht heeft, dezelve vooralsnog niet in de grenssteden te plaatsen, in de steden van *Holland*, bijzonder waar zij in de magazijnen dienstig kunnen zijn, gelegd worden; terwijl de Zwitsersche en Duitsche regimenten in capitulatie naar *Friesland* en *Groningen* zullen gezonden worden, welke troepen het Comité tevens van gedachte zoude zijn, dat om redenen van de goede verstandhouding, welke tusschen deze Republiek en de Zwitsersche kantons, en tusschen dezelve en de Republiek van *Frankrijk* zoo gelukkig plaats grijpt, in dienst gehouden moesten worden, daar U Hoog Mogenden naar goedvinden door de noodige onderhandelingen intijds voor onze gesteldheid nuttige veranderingen in de exsteerende capitulatiën zouden kunnen effectueeren; en de Duitsche troepen, welke geene kwade intentiën aan den dag leggen, anderszins óf geamalgameerd óf teruggezonden zouden moeten worden, terwijl het eerste zoude strijden tegen de trouw der capitulatie en het tweede onzen vijanden zelven de gevaarlijkste wapenen in de hand geven.

Voordat de troepen marcheeren, zouden al de stafofficieren (hiermede worden vermoedelijk alle hoofd- en opperofficieren bedoeld), ten einde geheel geene oppositie te ontmoeten en alle projecten van contrarevolutie, indien er zoodanige mochten zijn, te verijdelen, provisioneel gedispenseerd worden.

De armee zoude gebracht worden op 35.000 man enz.

Reeds den 4den April kwam in de vergadering van het Comité te lande de resolutie in van H. H. M. van den 2den dezer, »waarbij in conformiteit van de voordracht, door het Comité gedaan met betrekking tot de organisatie der armee, het plan van die organisatie wordt geapprobeerd" en op dato gelaste het Comité allen Gouverneurs, Commandeurs en Groot-Majours, hetzij provinciaal of plaatselijk, om dadelijk het commando over te geven aan den oudste in rang der presente kapiteins of ritmeesters en zich van alle gezag te onthouden. Die resolutie hield verder in:

dat het voornoemde Comité alle dienstdoende hoofdofficieren van de Cavalerie, Dragonders en Huzaren, ook die van alle Nationale, Duitsche en Waalsche regimenten Infanterie, welke niet in directe capitulatie stonden, provisioneel van den dienst dispenseerde; met order, om zich dadelijk van het regiment waaronder zij dienden, naar hunne vaste woonplaatsen te begeven, mits binnen de Republiek en niet in *den Haag*, direct bij hunne aankomst aan de Municipaliteit en het Comité voorn. kennis van hun arrivement te geven, en hoegenaamd geene correspondentie over het stuk van den dienst te houden, op straffe van arrest tot na den vrede; wordende hun echter toegestaan, hunne uniform te mogen blijven dragen, en vergund om zich bij

request aan het Comité te adresseeren, ten einde opnieuw bij de armee geplaatst of op een behoorlijk pensioen gesteld te worden, welverstaande in zooverre zij zich door hun voorgaand gedrag zulks niet hadden onwaardig gemaakt.

Weinige dagen daarna werd de hierboven gemelde demissie ook uitgestrekt tot al de ordinaire en extraordinaire officieren van het geheele korps Ingenieurs, Mineurs en Sappeurs, onder verplichting evenwel, dat allen, die zich in garnizoenen bevonden, den dienst moesten blijven waarnemen tot nader order, met vrijlating om aan het Comité bij request te verzoeken, om weder geplaatst of met een pensioen begunstigd te worden; terwijl al verder gelast werd, dat die verzoeken door alle officieren der verschillende wapens binnen den tijd van drie weken geschieden moesten, of bij ontstentenis van dien zou verstaan worden, dat zij afzagen van hunne charges en tractementen.

Dat DAENDELS, hoewel toen nog in Franschen dienst, aan al die plannen en besluiten niet vreemd was, blijkt uit het navolgende. Reeds den 15den Februari schreef PICHEGRU, de toenmalige aanvoerder van het Noorder-leger, dat de vorige maand onze Republiek was binnengerukt, aan VANDAMME, die het bevel voerde over een der brigades (1):

Quant à la proposition qui t'a été faite par le général DAENDELS, puisque tu veux bien me demander mon avis, je pense que tu ne dois accepter que d'après le vœu et même l'ordre du gouvernement français. Sans avoir jamais servi de puissances étrangères, je me persuade qu'on ne le fait jamais avec autant d'agrément que quand on sert son propre pays (2). Tant que l'on est très utile et nécessaire, on est bien regardé, bien traité, mais vous faites bientôt des jaloux, et on profite souvent de la moindre circonstance et des plus petits événements pour vous remercier. On est alors fort embarrassé, si on ne s'est pas réservé dans son propre pays un emploi à reprendre au besoin; c'est ce qui ne peut avoir lieu que lorsqu'on a marché par ordre du gouvernement, c'est donc puisque tu me permets de le dire, ce qui doit diriger ta conduite en cette circonstance.

Een ander bewijs, hoe DAENDELS reeds vóór zijne benoeming in Bataafschen dienst, zich met de militaire zaken inliet, is te vinden in de notulen van het Comité te lande van 9 April 1795:

Is gehoord het rapport van het Departement Militair, hebbende geëxamineerd eene memorie van den Generaal DAENDELS met eene bijgevoegde lijst van

(1) *Le Général VANDAMME et sa correspondance*, par A. DU CASSE. Paris, DIDIER & CIE, 1870. Tome premier, page 229.

(2) VANDAMME was den 5den November 1770 te Cassel (zuidwaarts van Duinkerken) geboren. Na eerst als soldaat, korporaal en sergeant in *Martinique* te hebben gediend, kreeg hij den 14den Juli 1790 het bevel over de compagnie grenadiers van de *garde sédentaire* in zijn geboorteplaats. Weinig tevreden met deze rustige betrekking, nam hij den 7den Juni 1791 dienst als soldaat in het 24ste linie-regiment. Den 8sten October 1793 werd hij aangesteld tot brigade-generaal.

19 bataljons Infanterie, dewelke tusschen *Breda* en *Bergen op Zoom* dienen te verzamelen, om tot ééne brigade van 6 bataljons geformeerd te worden, daarbij opgevende de dorpen, waar gemelde troepen zouden kunnen kantonneeren, wijders te kennen gevende hij wel eene lijst van de hoofdofficieren, bekwaam om bij die brigade te plaatsen zoude opgegeven hebben, dan hieromtrent verlangt nader de intentie van het Comité te vernemen, welke vereischten hetzelve oordeelt in hoofdofficieren; of boven vereischte kunde, fermitieit en conduite ook nog gevorderd werd, dat zij bekend stonden als goede patriotten, dan of men ook zoude kunnen employeeren hen, die zonder schreeuwers of vervolgens te zijn geweest, tot het laatste toe de belangen van het Huis van Oranje hadden aangekleefd; voorts declareerende dit laatste aan vele gevaren is geëxponeerd, zoo en in dier voege als breeder bij gemelde memorie is gedetailleerd, enz.

Heeft VANDAMME PICHEGRU's raadgeving opgevolgd en voor de eer om als Generaal in het leger der Bataafsche Republiek over te gaan, bedankt of was in de eerste helft van April reeds bekend, dat hij eerlang door het *Comité du salut public* ter verantwoording zou worden geroepen (1) en van zijn commando zou worden ontzet (30 Juni)? Hieromtrent is mij niets onder de oogen gekomen. Doch den 12den April leverden de Bataafsche gezanten BLAUW en MEYER bij het *Comité du salut public* eene memorie in, waarbij voor DAENDELS, DE WINTER en DU MONCEAU volmacht gevraagd werd in den dienst der *Vereenigde Provinciën* over te gaan. Het eenig antwoord daarop was het decreet van den 15den April:

Le Comité du salut public arrête, que l'organisation de l'armée batave sera définitivement suspendue jusqu'au jour de la conclusion des négociations entre la République française et les Bataves; on opérera même le désarmement de ce qu'il y a de troupes, dans le cas où il serait jugé utile de prendre cette mesure de précaution. Pour le moyen d'exécution le Représentant RICHARD et le Général MOREAU ont la disposition libre de l'armée du Nord; ils prendront tous les moyens nécessaires pour conserver dans les *Provinces Unies* et dans la *Belgique* la supériorité militaire et politique, que la République française doit avoir jusqu'au traité d'alliance ou jusqu'à la décision définitive de la Convention Nationale (2).

Geen organisatie van het Bataafsche leger vóórdát het alliantie-tractaat gesloten was, zoo luidde de order uit *Parijs*. Geheel ontwapend moest de

(1) DU CASSE, Tome premier, page 248. MOREAU à VANDAMME, 27 Avril 1795: "Je te fais passer ci-joint, général un arrêté du Comité du salut public qui t'appelle à Paris pour lui donner les renseignements dont il a besoin." Ditmaal werd het streven zijner aanklagers verijdeld; in het begin van Juni kwam hij in het leger terug; doch den 30sten van die maand schreef MOREAU hem, dat hij naar zijne vaste woonplaats moest terugkeeren. Bij besluit van 29 September van hetzelfde jaar werd hij echter in activiteit hersteld (DU CASSE, Tome premier, page 263).

(2) Uit de collectie-DASSEVAEL (Rijksarchief) medegedeeld door Dr. MENDELS, bladz. 77 en 78.

Republiek staan tegenover de eischen van den bondgenoot. En die organisatie was pas met zooveel voortvarendheid aangepakt! Opmerkelijk is het, dat twee dagen later (17 April) door het Comité te lande besloten werd, aan H. H. M. te vragen of uit hoofde van den vrede tusschen de Franschen en de Pruisen »dit Comité niet zoude kunnen supercedeeren met het in orde brengen van den veldtrein en hetgeen verder tot het in het veld brengen van een gedeelte der armee noodig is." In het rapport, behoorende bij het plan van organisatie, dat den 2den April was vastgesteld, kwam namelijk voor :

»Voorts zoude het Comité van gedachten zijn, dat provisioneel de noodige praeparatiën tot het in 't veld brengen van 22.000 man moesten gemaakt worden, daar dit getal overeenkomstig aan de grootte onzer armee tevens in staat zoude zijn, eenige operatiën van belang te kunnen op zich nemen." Op dato wordt bovengenoemd voorstel bij de Staten-Generaal commissoriaal gemaakt. Eene beslissing daarover is evenwel niet genomen. Het Comité te lande, geen antwoord ontvangende, moest dus wel »supercedeeren."

Heeft men per expresse uit *Parijs* kennis gehad van het den 15den April door het *Comité du salut public* genomen besluit en is de vrede van *Bazel* (5 April) hier als voorwendsel gebezigd, om het gevoel van afhankelijkheid zooveel mogelijk te bedekken? Hoe dit zij, den 16den Mei is het alliantie-tractaat gesloten en daarmede hield dus de belemmering uit *Parijs* op. Toen kwam er evenwel weder vertraging van andere zijde. Den 19den Mei droegen de Gecommitteerden van *Friesland* ter vergadering der Staten-Generaal voor :

dat, daar het plan van organisatie van de armee dezer Republiek met zeer veel haast was opgesteld, en door H. H. M. in den nacht van den 3den April (1) gedecreteerd, zonder dat hetzelfde met die aandacht heeft kunnen geëxamineerd worden, die het gewicht der zaak anders vorderde, of het niet dienstig zoude zijn, om het voorsz. plan opnieuw commissoriaal te maken met Gecommitteerden uit het Comité van het Bondgenootschap te lande, dat dienvolgens bij resolutie zonder resumtie het gemelde Comité behoorde te worden gelast, om met de organisatie te supercedeeren tot nader order en het Besogne ten spoedigste te houden.

Waarop gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan, dat copie van de voorsz. Propositie zal worden gesteld in handen van de burgers HULTMAN en andere H. M. Gedeputeerden tot de militaire zaken, om met en nevens eenige Gecommitteerden uit het Comité tot de algemeene zaken van het Bondgenootschap te lande (2) te visiteeren, examineeren en van alles alhier ter vergadering rapport te doen.

De uitslag van dit commissoriaal onderzoek was, dat het Comité te lande den 8sten Juni een nieuw plan van organisatie indiende, hetwelk den 8sten

(1) Dit moet 2 April zijn.

(2) Den 22sten Mei werden door het Comité te lande hiervoor aangewezen de burgers LEWE

Juli met eene enkele geringe wijziging voor den tijd van 2 jaar werd vastgesteld. Dit plan, volgens hetwelk de korpsen door hunne formatie zoodanig werden samengesteld »dat alle tot den reëlen dienst, zoowel te velde als in tijd van vrede bekwaam zijn,» is in zijn geheel met alle bijlagen in het Rijksarchief voorhanden. Het werd in het rapport op de navolgende hoofdpunten in hoofdzaak aldus toegelicht:

1°. Het eigendom van de compagnieën wordt aan de officieren ontnomen. De leeningskas, die geheel aan het rijk behoort en waaruit alleen de in werkelijken dienst zijnde manschappen, zoo officieren als gemeene militairen worden betaald, wordt geheel en al afgescheiden van de kapiteinskas, waarin door het land 's weeks voor 't recruteeren, kleeden, equipeeren en wapenen van ieder onderofficier en gemeene, benevens ook voor 't onderhoud, wordt gestort: voor de Infanterie en Jagers 16 stuivers, voor de Artillerie en Mineurs, omdat die geen geweren hadden, 14 stuivers en voor de Cavalerie, Dragonders en Huzaren, waaronder begrepen het onderhoud en den aankoop van paarden, 3 gulden.

2°. De commandanten der bataljons, halve-brigades, brigades en divisien zullen, nu zij niet meer eigenaars van compagnieën, en verantwoordelijk zijn voor de onder hen staande afdeelingen, beter vertrouwd zijn met het toezicht. Bovendien wordt bij elke brigade een Commissaris van Oorlog benoemd, die ten minste viermaal 's jaars de verschillende korpsen van zijne brigade moet inspecteeren om na te gaan, of de orders van het land wel worden uitgevoerd, of de leeningboeken in orde zijn, 's lands belang wordt behartigd en de soldaat volkomen het zijne krijgt.

De troepen worden niet meer door de Provinciën, maar uit de Generaliteitskas betaald, waarom eveneens voor elke brigade een Agent of Solliciteur wordt aangesteld.

3°. Er zal een Bureau van gezondheid worden ingesteld als centraal lichaam voor den geneeskundigen dienst bij het leger. De kosten, uit dien dienst voortvloeiende, worden gevonden door van alle tractementen der Generaals, hoofd- en verdere officieren (de Ingenieurs uitgezonderd) maandelijks af te houden $1\frac{1}{4}\%$ hunner tractementen, van iederen onderofficier een stuiver en van ieder korporaal of minder militair een halve stuiver 's weeks. Hiervoor ontvangen de militairen geneeskundige verpleging voor zich en hun gezin.

4°. Er zullen vier militaire of Artillerie-scholen worden opgericht te Delft, Zutphen, Groningen en Breda, »moetende tot eene pépinière strekken niet alleen voor bekwame Artilleristen, in ons land meer dan elders nuttig, en voor Ingenieurs en Mineurs, maar ook voor de overige regimenten, zullende deze Artillerie-scholen niet alleenlijk verplicht zijn, hunne eigene cadets, bombardiers en kanonniers te onderwijzen, maar ook de cadets van andere bataljons, welke zich te dien einde naar eene schoolplaats willen begeven.»

5°. De Inspecteurs der grofgeschutgieterij en der arsenalen en constructie-magazijnen zullen niet meer aan de Artillerie-bataillons verbonden zijn.

6°. Het leger. Daar aan alle hoofdofficieren de eigendom der compagnieën en regimenten wordt ontnomen, en alle Gouverneurs- of Commandeursplaatsen worden afgeschafft, moeten de tractementen dier officieren zoodanig geregeld worden, dat ze genoegzaam zijn, »om een rijkelijk bestaan op te leveren, en tot een prikkel van ambitie, zoowel als tot goedmaking van de noodwendige onkosten, welke hun rang en staat vordert, te verstrekken.” Het tractement der Luitenant-Generaals wordt voorgesteld op 9000 gulden; aan deze Generaals moet een kolonel of luitenant-kolonel, Adjutant-Generaal met een of twee *aides*, kapiteins of luitenants, worden toegevoegd.

Het tractement der Generaal-Majours, die altoos in hunne districten of departementen moeten blijven, om daarin het commando over de daar liggende troepen te voeren en dus de posten van Gouverneurs en Commandeurs vervangen, is gesteld op 6000 gulden. Bij elke brigade moet er een zijn, en aan hen wordt een Adjutant-Generaal, luit.-kolonel en een *adjoint* toegevoegd.

De Nationale Infanterie blijft provisioneel verdeeld in zes halve-brigades, ieder van 3 bataljons, ter sterkte van 2093 hoofden; »doch schoon al het overige op vier brigades is ingericht, laten wij die bij de Infanterie open, tot tijd en wijle het lot der Zwitsers en Duitschers is bepaald (1), dus te zamen met de staven een getal uitmakende van 12.558 man.” Het aantal Jager-bataljons wordt op vier gesteld. »Dit zoo nuttig korps is door de situatie van ons land van de eerste noodzakelijkheid.... Wij kunnen derhalve het spoedig oprichten van die vier bataljons niet genoeg aan U. H. M. aanbevelen” (2).

De Artillerie wordt in 4 bataljons van 6 compagnieën ingedeeld; terwijl een gedeelte Rijdende Artillerie in ons land »ter defensie langs de dijken en kusten ten hoogste noodwendig is.” De aangenomen sterkte van deze laatste is niet genoegzaam in tijd van oorlog en »strekt alleen tot een voet van wel gedresseerde manschappen, die desnoods door aanwerving kunnen worden vermeerderd.”

De Cavalerie wordt, naar het getal brigades, in vier regimenten verdeeld, als twee ordinaire, een Dragonders en een Huzaren.

Het korps Mineurs, »thans minder sterkte behoevende, nadat de vesting *Maastricht* is afgestaan,” wordt verminderd op twee compagnieën, die *Bergen-op-Zoom* voor garnizoensplaats moeten hebben.

(1) In 1797 was er reeds een 7de halve brigade bijgevoegd, vermoedelijk opgericht na het vertrek der Zwitsers.

(2) In het rapport, behoorende bij het voorgaande plan van organisatie, kwam omtrent de Jagers het navolgende voor: »Het getal der Jagers zoude men tot 3000 vermeerderen, daar deze voor den aard van ons terrein ten uiterste noodzakelijk zijn en dit soort van troepen bij de andere armeen zoodanig vermeerderd is, dat de avantgardes dikwijls alleen de gewichtigste affaires beslist hebben.”

Volgens het nieuwe plan werd de sterkte der 4 bataljons op 2436 man gesteld.

»Dan omtrent het korps Pontonniers, welke in ons land, met zoovele wateren en rivieren doorsneden, van het uitgestrektste nut is, hebben wij gemeend eene bijzondere zorg te moeten nemen, wijl deze compagnie, bevorens zoowel als nu op 60 hoofden gerekend, op een geheel verschillenden voet van de andere troepen wierd gehandeld en waaraan zelden dan in cas van noodzakelijkheid gedacht wierde, wanneer men de officieren uit andere regimenten daarbij plaatste, welke zich dan nog eerst in dat metier moesten oefenen en bekwaam maken. Zooals hetzelve thans is voorgeslagen, zullen die zwarigheden verdwijnen. Alleenlijk moeten wij aanmerken, dat de pontongasten meerendeels, buiten de noodwendige ambachtslieden, uit schippers en schippersknechts moeten worden gecompleteerd, dezelve wel in tijd van vrede, wanneer de helft der compagnie met verlof kan gaan, om op de zeeën en rivieren te varen, op het bepaalde tractement kunnen worden gehouden, dan dat in cas van oorlog aan ieder pontonnier 's wekelijks vier gulden moet worden betaald, alles na een zeer wel uitgewerkt plan, door den kapitein WAGNER, in de laatste campagnes bij die compagnie hebbende gediend, aan het Comité overgegeven.

»Eindelijk komen wij tot het zoo gewichtig korps der Genie, van welker talenten veeltijds het behoud van het lieve Vaderland kan afhangen en waaromtrent dus alle behoedzaamheid moet worden in acht genomen. Dit korps dus moet, én ter aanmoediging én ter verkrijging van kundigheden, eene ruime betaling genieten, wijl zij door aankoop van instrumenten en boeken zich verder moeten volmaken. In hunnen dienst en departementen zullen zij verplicht zijn, altoos ondergeschikt en communicatief, wat het defensieve betreft, met den Generaal, het arrondissement commandeerende, te werk te gaan, opdat dezelve niet onkundig moet gehouden worden van alle middelen van verdediging, te meer wijl bij elke opkomende omstandigheid deze voor de goede defensie aansprakelijk is en moet gehouden worden.»

De dispositie over de nog in dienst zijnde regimenten Zwitsers en Duitschers, alsmede over de Amsterdamsche (2 comp^{te}.), Friesche (1 comp.) en Groninger (1 comp.) gardes werd door het Comité aan de Staten-Generaal overgelaten.

Zoo waren de grondslagen voor de nieuwe organisatie gelegd. De bijlagen van dit rapport bevatten de samenstelling der verschillende korpsen met opgave der tractementen, instructiën voor de Commissarissen van Oorlog, voor de agenten of betaalmeesters der troepen, voor het Bureau van gezondheid, voor den magazijnmeester of apotheker van 's lands magazijn van geneesmiddelen, een plan, op welke wijze de vier bataljons Jagers zullen geformeerd worden, opgaven van de groote en kleine monteringsstukken, die aan de manschappen om de twee jaren of jaarlijks moesten worden uitgereikt, een provisioneel reglement voor de oeconomie van de troepen van den staat en een reglement op de aanstelling en benoeming der officieren

bij de armee van den Staat met afzonderlijke regeling daarvan voor de artillerie (1) en de genie.

Van de bestaande korpsen werden de gardes, zoo te voet als te paard, geheel opgeheven, met uitzondering van de compagnieën Friesche en Groninger gardes (vroeger gardes van zijne Hoogheid) en de twee compagnieën Amsterdamsche gardes of stadssoldaten, die nog eenige jaren bestaan hebben. Zes regimenten Zwitsers, ter sterkte van 7200 man, bleven aanvankelijk in dienst, doch werden in 1796 en 1797 naar hun land teruggezonden. Het regiment *Saksen-Gotha*, benevens de twee regimenten en het 5de bataljon *Waldeck* bleven op zichzelf staande, in capitulatie, in dienst der *Bataafsche Republiek*; terwijl het nieuw te organiseeren leger werd gevormd uit de Nationale, Waalsche en Duitsche troepen, die niet in gecapituleerden dienst waren (2).

Het leger bestond derhalve nog geheel uit vrijwilligers, waarvan het grootste gedeelte vreemdelingen waren (3). In het hoofdstuk uit het provisioneel reglement voor de oeconomie van de troepen van den staat: »Van de werving» was voorgeschreven, dat het aanwerven en compleet houden der bataljons en regimenten ter verantwoording was van de kolonels en hoofd-officieren, alsmede van de raden van administratie. Alleen manschappen van 18—36 jaar mochten worden aangenomen en voor niet minder dan 6 jaren. Tot driemaal toe waren reëngementen toegelaten, elk voor niet minder dan 6 jaar. Het handgeld bedroeg voor de beide eerste engagementen 6 ducaten, voor het derde 3 ducaten; bij het vierde werd geen handgeld meer gegeven. De grenadier-compagnieën moesten altijd compleet zijn; de manschappen daarvan moesten minstens een jaar gediend hebben en werden uit de andere compagnieën genomen.

Zoo noodig werden soldaten, onderofficieren en zelfs officieren op werving gezonden. Meermalen kwam men daardoor in botsing met de Fransche militaire autoriteiten, hetzij dat buitenslands werd geworven in streken, waaruit de Franschen reeds hunne *conscripts* trokken, hetzij dat, gelijk somtijds gebeurde, Fransche soldaten door de werfers voor den Bataafschen dienst werden aangenomen. Den 16 Maart 1799 schrijft E. BROUX, commandant van het regiment Dragonders aan den A. v. O.:

(1) In de bijlage, bevattende de organisatie der Artillerie, komt daaromtrent in de aanmerkingen voor: »Wegens de gewone avancements bij het korps Artillerie en de vervulling der van tijd tot tijd openkomende vacatures behoort een ander plan te worden voorgedragen, als hetgeen men bij de Infanterie staat in te voeren. Bij een korps van studie diende de wezenlijke talenten vooral in aanmerking te komen; en derhalve moeten de jaarlijksche exàmens op de Artillerie-scholen voornamelijk decideeren, in hoeverre het eene sujet boven het andere meriteert, om tot officier te worden aangesteld»

(2) In *De Militaire Spectator* van 1838 wordt in het artikel van den Generaal-Majoor KESMAN: »Beantwoording der vraag, wat is van de oude armee geworden» aangegeven, hoe de samenstelling der nieuwe halve-brigades, regimenten en bataljons uit de bestaande korpsen heeft plaats gehad.

(3) Relatieven tot het Verbaal van den A. v. O. Januari 1799, Dept. Mil. DAENDELS aan PIJMAN 14 Januari 1799: »..... en daar bij de U bekende compositie van ons Militair, als voor het grootste gedeelte uit vreemdelingen bestaande, te vreezen is enz.

De drie in requisitie gestelde klassen van manschappen in de uitgebreidheid der *Fransche Republiek* schijnt (uit hoofde der met die Republiek vereenigde landen) een te groot aantal personen onzer armee te betreffen, om het belang en de attentie van het Bataafsche Gouvernement niet te verdienen.

Waarom de ondergeteekende kolonel het van zijn plicht heeft vermeend te zijn, voorzichtigheidshalve als chef van een regiment, welks samenstelling het voorheen den naam deed dragen van Waalsche Dragonders onder Uw aandacht te moeten brengen:

1°. dat het grootste gedeelte der Bataafsche Dragonders tot het land van *Luik* en de stad en environs van *Maastricht* behooren en dat eene groote menigte van hen onder de requisitie betrokken is, hetgeen zij gedeeltelijk bij herhaling door particuliere kennisgeving van hunne familiën ontwaren, kennisgevingen, die zij nooit ontvangen zonder de aandoenlijkste afschildering der situatie, waarin hunne absentie de ouders stelt;

2°. dat reeds verscheidene vaders hunne zoons terugroepen, dewelke zonder dat hun tijd van dienst geëxpireerd is en zonder de paspoort te betalen, hun afscheid vragen (1);

3°. dat in deze omstandigheid niets schijnt hun terug te kunnen houden van de gevoelens van weder te keeren naar hun vaderland (bovenal gedrongen door de vrees voor eene vreeselijke straf, te weten die van als *émigré* behandeld te worden), prijsbaar gevoelen in zijn oorsprong, maar hetwelk een beweegreden kan worden voor hem, die wezenlijk middelen en een ouden vader te ontzien heeft, en een voorwendsel voor hem, die vermeenen zoude een beteren staat of conditie dan zijn tegenwoordige te vinden;

4°. eindelijk dat eene desertie, veroorzaakt door 't een of ander der redenen, altijd tot groote praejudice van 't welzijn van het regiment en het belang van den staat zal strekken.

Ingevolge deze reflectiën vermeent de ondergeteekende kolonel U te moeten vragen, welk zijn gedrag moet zijn in deze afscheidvragingen, als omtrent de middelen van een gevoel van vrees tegen te gaan, hetwelk zich begint te verspreiden; de ondergeteekende tot dit oogenblik niet af hebbende willen gaan van de door het land voorgeschrevene wetten van den dienst, vermeenende dat het Gouvernement alleen de securiteit aan zooveel volk wedergeven kan.

Observeerende, dat zoo het getal der wettig reclameerenden alleenlijk gering was, het misschien nuttig zoude zijn, hun aan de wenschen hunner families terug te geven; maar daar meer dan het derde gedeelte van het regiment zich in die requisitiën begrepen bevinden, behalve het getal, dat men in bijna alle de regimenten of bataljons der Bataafsche armee moet veronderstellen, in welke alle zich Luikenaars en Maastrichtenaars bevinden — en dat het thans niet alleen de rust van den soldaat, maar ook die van den officier is, die daardoor gestoord werd, vreezende begrepen te zijn in het *Arrêté du Directoire Exécutif* du 22 Pluviose an 7.

(1) Elk soldaat kon, behalve wanneer zijn dienstdag geëxpireerd was, zijn paspoort verkrijgen tegen betaling van f 150, indien hij de helft van zijn tijd nog niet had uitgediend, of van f 75, indien hij over de helft van zijn tijd gediend had. Dat geld werd gestort in de kapiteinskas.

Den 27sten Maart wordt den Kolonel BROUX geantwoord, dat de A. v. O. bij het U. B. de noodige démarches gedaan heeft, om van het Fransche Bewind te verkrijgen, dat die soldaten niet als *émigrés* zullen behandeld worden. Hij moet hen met dat bericht geruststellen en de bestaande wetten handhaven.

In het dagboek van DARDENNE komen verder verschillende aanschrijvingen voor, ook namens BRUNE, aan den A. v. O. en aan de Bataafsche Divisie-Generaals, om te waken tegen het aanwerven van Fransche *conscripts* door Bataafsche wervers, meermalen met bedreiging dat de laatsten zullen gearresteerd en als ronselaars gestraft worden.

Dat zich bij zoo'n algeheele reorganisatie van het leger moeilijkheden voordeden, laat zich begrijpen, te meer omdat tegelijkertijd hier en daar zich voordoende Orangistische woelingen moesten worden onderdrukt. In de keuze van de personen, die aan het hoofd der beide divisies werden gesteld, en aan wie dus een groot gedeelte der organiseerende taak te beurt viel, is men ontegenzeggelijk gelukkig geweest. Onvermoeide ijver en algeheele toewijding aan de zaak, die zij dienden, waren hoedanigheden, zoowel aan DAENDELS als aan DU MONCEAU eigen, hoezeer hunne karaktereigenschappen anderszins ook mochten uiteenloopen. Hierboven is reeds medegedeeld, hoe het *Comité du salut public* in April geweigerd had te antwoorden op de aanvraag, om de beide zoo even genoemde Generaals en DE WINTER in Bataafschen dienst te doen overgaan. Nadat evenwel het alliantie-tractaat gesloten was, gaf het Comité den 25sten Mei 1795 op herhaald aanzoek zijne toestemming, en den 11den Juni werd het besluit tot aanstelling der beide Divisie-Generaals door de Staten-Generaal genomen. Of DAENDELS tot de keuze van DU MONCEAU heeft medegewerkt, blijkt niet. De laatste was Brusselaar van geboorte en had, nadat de opstand in de Zuidelijke Nederlanden tegen de Oostenrijksche Regeering in 1790 was onderdrukt, de wijk genomen naar *Frankrijk*. Toen de oorlog tegen de *Fransche Republiek* uitbrak, trad hij aldaar in krijgsdienst, waarbij hem al aanstonds als luitenant-kolonel het bevel over een bataljon »lichte Belgische troepen,» voor het grootste gedeelte uit uitgewekenen bestaande, werd opgedragen. Zijne dapperheid en militaire bekwaamheden deden hem reeds in 1793 den rang van Brigade-Generaal verwerven en als zoodanig kwam hij in 1795 met PICHEGRU in ons land. In Maart van dat jaar werd hem het commando over 's-Gravenhage opgedragen en daar ontving hij het aanzoek om in Bataafschen dienst over te gaan (1).

Ofschoon de beide nieuw benoemde Luitenant-Generaals ieder het bevel verkregen over eene divisie, was DAENDELS niet alleen de oudste in rang, maar heeft men hem van den beginne af aan ook den grootsten invloed op de regeling van de militaire aangelegenheden toegekend, hetwelk o. a. blijkt

(1) Zie over dit alles uitvoeriger: Jhr. J. W. VAN SYPESTEYN, Het leven en karakter van JEAN BAPTISTE Graaf DU MONCEAU.

uit de resolutie van het Comité te lande van 25 Augustus 1795, waarbij aan DU MONCEAU het militair bevel over het noordwestelijk gedeelte der Republiek werd opgedragen:

. . . . en eindelijk den Luitenant-Generaal DU MONCEAU aan te schrijven en te gelasten, om zich terstond na de ontvangst van deze resolutie te begeven naar de provincie *Groningen*, ten einde aldaar het commando op zich te nemen, zoo van de genoemde provincie als van de provinciën van *Friesland* en 't landschap *Drente*; terwijl tot informatie van hem Luitenant-Generaal dient, dat de Generaal en chef der Fransche troepen MOREAU is verzocht geworden om den Generaal REINIER met zijne onderhebbende brigade onder zijne orders te stellen — *moetende hij Luitenant-Generaal na zijn arrivement in Groningen rapport doen aan de Commissie met de defensie van de Republiek belast, alsmede aan den Generaal MOREAU en den Luitenant-Generaal DAENDELS van alle zoodanige middelen van defensie, welke reeds door hem zijn aangewend, alsmede van de zoodanige, welke hij Luitenant-Generaal zoude meenen, dat nog zoude dienen te worden werkstellig gemaakt.*

Uit de door den Generaal DU MONCEAU nagelaten militaire papieren blijkt, dat deze in 1799 die meerderheid van den Generaal DAENDELS nog erkende, ofschoon hij toch in militaire bekwaamheden zeker niet voor laatstgenoemde behoefde onder te doen. Alle genomen maatregelen, al zijne bezwaren, ja zelfs de rapporten omtrent den voortgang der werving bij zijne divisie worden aan DAENDELS medegedeeld. Daar verder evenwel nergens melding gemaakt wordt, dat hij aan DAENDELS in eenig opzicht ondergeschikt was, schijnt dit meer te moeten worden opgevat als een bewijs van de zeer goede verstandhouding tusschen beide Generaals.

Onder de eerste maatregelen, die voor de reorganisatie moesten worden getroffen, behoorde het aanstellen van nieuwe officieren. In het rapport over het plan van organisatie van 8 Juni wordt gemeld, dat een getal van 700 à 800 reeds hunne demissie hadden genomen. De ledige plaatsen werden aangevuld door vele uitgewekenen, die met de Franschen waren teruggekomen, en anderen, die in 1787 hun ontslag hadden gekregen. Reeds den 10den Juli diende het Comité te lande aan H. H. M. eene voordracht voor de vervulling der opengevallen plaatsen in. Eerst bij besluit van het U. B. van 18 April 1799 werd evenwel de ranglijst der hoofdofficieren vastgesteld. Aangezien deze nagehoeg allen aan den veldtocht in 1799 hebben deelgenomen, mogen zij hier eene plaats vinden.

Luitenant-Generaals.

1. Daendels.
2. Du Monceau.

Generaal-Majoor.

1. H. D. Bonhomme.
2. L. Th. J. Van Boecop.
3. B. Van Zuylen van Nyevelt.
4. D. Van Guericke.

Kolonels.

1. J. G. Rietvelt, 1ste halve brigade.
2. J. B. L'Olivier, Adjudant-Generaal.
3. A. Boonacker, 6de $\frac{1}{2}$ brigade.
4. H. J. Gilquin, 7de $\frac{1}{2}$ brigade.
5. S. J. Bruce, 2de $\frac{1}{2}$ brigade.
6. J. Gelderman, 3de $\frac{1}{2}$ brigade.
7. F. G. L. Lambrechts, 4de $\frac{1}{2}$ brigade.
8. J. J. De Freytag, Ingenieurs.
9. R. Althuijzen, Artillerie.
10. C. L. Crass, 5de $\frac{1}{2}$ brigade.
11. H. Van Hooff, Ingenieurs.
12. B. W. De Roij van Wichen, Ingenieurs.
13. F. Quaita, Huzaren.
14. G. Du Rij, Cavalerie, 1ste regiment.
15. E. Broux, Dragonders.
16. C. Mascheck, Cavalerie, 2de regiment.
17. O. S. Wagner, Adjudant-Generaal.
18. A. Croiset, Ingenieurs.

Luitenant-Kolonels.

1. G. W. Luck, Jagers, 1ste bataljon.
2. A. B. Carteret, 6de $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
3. J. Nicolson, 1ste $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.
4. G. C. Van Till, 1ste $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
5. D. H. Chassé, Jagers, 2de bataljon.
6. I. C. Paravicini di Cappelli, Inspecteur-Generaal (Artillerie).
7. J. A. Pacqué, 4de $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon.
8. G. J. Sloet, Artillerie, 3de bataljon.
9. J. Moozer, Inspecteur-Generaal (Artillerie).
10. E. L. Storm van 's-Gravesande, Cavalerie, 1ste regiment.
11. J. M. A. Jaussaud de Vedelen, 6de $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.
12. O. Z. Van Sandick, 5de $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
13. A. Van der Bruggen, Cavalerie, 2de regiment.
14. E. Hania, Ingenieurs.
15. C. Gockinga, Ingenieurs.
16. A. Van den Heuvel, Ingenieurs.
17. J. N. Le Fevre de Montigny, Ingenieurs.
18. J. C. Abbema, 3de $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.
19. J. A. Collaert, Huzaren.
20. N. J. Step, 1ste $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon.
21. J. Verhorst, 7de $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.

22. J. C. Van Hasselt, 2de $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon.
23. B. H. Van der Wyck, Cavalerie, 2de regiment.
24. J. Pitcairn, 2de $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
25. J. R. Blanc, Adjudant-Generaal.
26. C. Pitcairn, 4de $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.
27. N. F. d'Anguerand, Mineurs.
28. G. A. Martuschewitz, Artillerie, 2de bataljon.
29. S. H. Burs Trip, Jagers, 4de bataljon.
30. H. E. Hosang, Artillerie, 1ste bataljon (1).
31. E. G. Van der Plaat, Ingenieurs.
32. F. Hoyneck van Papendrecht, Jagers, 3de bataljon.
33. J. B. Lambrechts, 7de $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon.
34. G. M. De Backer, 3de $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
35. H. S. Van Meurs, 6de $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon (2).
36. P. In de Betou, Tweede Inspecteur.
37. S. Zeebis, 7de $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
38. J. Van der Mühl, Huzaren.
39. J. G. Siderius, Ingenieurs.
40. A. Lyklama à Nyeholt, 5de $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.
41. A. Sels, 4de $\frac{1}{2}$ brigade, 3de bataljon.
42. J. G. Herbig, 5de $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon.
43. J. Macpherson, Cavalerie, 1ste regiment.
44. J. J. Raaff, Adjudant-Generaal.
45. P. H. Queysen, 3de $\frac{1}{2}$ brigade, 2de bataljon.
46. J. P. C. H. Van Renesse van Wilp, Dragonders.
47. C. R. T. Krayenhoff, Ingenieurs.
48. L. S. Riedel, Artillerie, 4de bataljon.
49. W. J. Bruce, Adjudant-Generaal.
50. W. Van Uslar, Adjudant-Generaal.
51. Vichery, Adjudant-Generaal.
52. J. A. Van Kesteren, Ingenieurs.
53. A. Montanus, 2de $\frac{1}{2}$ brigade, 1ste bataljon.

Ofschoon men van den een natuurlijk meer goeds vindt opgeteekend, dan van den ander, zal uit het vervolg blijken, dat die hoofdofficieren over het algemeen genomen in hunne betrekking niet misplaatst waren. In de inferieure rangen schijnen, naast vele goede elementen, ook minder goede de gelederen te zijn binnengeslopen. Kenschetsend — ook ten aanzien van den officieelen schrijftrant — zijn de mededeelingen van eenige halve-brigade- en bataljons-commandanten over hunne onderhebbende luitenants, toen hun, na de

(1) Is vóór den veldtocht gepensionneerd en vervangen door M. TH. TEN CATE.

(2) Bij besluit van het U. B. van 25 April 1799 werd toegestaan, dat VAN MEURS en C. H. W. ANTHINK, plaats-majoor, met rang van luitenant-kolonel, van het garnizoen der residentie, onderling van betrekking verwisselden.

versterking van het leger, in Juni 1799, gevraagd werd, wie zij het meest geschikt achtten, om tot kapitein bevorderd te worden. LUCK schrijft den 20sten Juni uit *Alkmaar* aan den A. v. O.:

. . . . . dat hoezeer ook de een derzelven den andere in het een of ander vak aan kundigheden moge overtreffen, toch uit hoofde van derzelver totnogtoe betoonden ijver en ambitie voor 's lands dienst, zooveel aan mij bekend is, geen genoegzame redenen voorhanden zijn, waarom niet een ieder van hen volgens zijn ancienniteit op zijn beurt in het bataljon of bij een ander korps tot kapitein zoude kunnen voorgedragen worden. Weshalve ik hiermede de vrijheid neme aan U vooreerst op te geven de namen van de drie oudsten in rang, zijnde de 1ste luitenants CHRISTIAAN KETTWICH, FREDERIK HENDRIK WAGNER en RALPH DUNDAS TINDAL.

De Luitenant-Kolonel BURS TRIP schrijft den 22sten Juni uit *Groningen* aan den A. v. O.:

Ik heb de eer hiernevens aan U over te zenden de namen der 5 eerste luitenants, welke ik ingevolge hun rang hieronder heb geplaatst: A. C. FENNEMA, C. A. VON KLEIJST, C. EMOND, P. BEMOND, H. GROND.

Ik oordeel, dat dezelve het allen waardig zijn, om als kapitein te worden aangesteld. De luitenant FENNEMA is een officier, die geen schulden maakt en in zijn dienst niet mankeert.

Ik heb den luitenant VAN VALKENBURG volgens mijn plicht daar niet bij kunnen plaatsen, terwijl het een man is, die niet alleen voor zijn persoon opgehoopde schulden maakt, maar zelfs de huur voor de fouritures, welke hij, op *de Zoutkamp* gedetacheerd zijnde, van het volk 's wekelijks heeft ingehouden, aan de leveranciers schuldig is gebleven en tot heden toe niet heeft betaald. Ook heb ik een 2de luitenant PAPE bij het bataljon, welke den luitenant VAN VALKENBURG niet toegeeft in het maken van schulden, en ook reeds in het geval is geweest, om de door hem ingehouden gelden van het volk voor matrassenhuur enz. te verteren en aan de leveranciers schuldig te blijven. En terwijl het niet mogelijk is, en de dagelijksche ondervinding ook het tegendeel ten sterkste bewijst, dat een officier van diergelijke conduites, die het geld (hetwelk hij een jager 's wekelijks van zijne soldij tot de noodzakelijkste behoeften laat inhouden) onnut en op eene roekelooze wijze verteert, het behoorlijk respect bij zijne ondergeschikten kan hebben, zoo wenschte ik wel om eens van zulke onnutte en slechte sujetten te worden ontlast en andere tot den dienst van den lande nuttiger officieren in hunne plaats te bekomen.

De Kolonel CRASS gaat in zijn schrijven van 22 Juni uit *Kampen*, nadat hij zeven geschikte luitenants heeft opgenoemd, als volgt voort:

De 1ste luitenant DIESCH heb ik gepasseerd; hij heeft geen verdienste om de Republiek; in 1787 was hij eenige maanden luitenant en vandaar tot de omwenteling toe heeft hij in *Zwitserland* zijn pensioen verteerd. Van

zijne vrouw gesepareerd zijnde, trouwde hij te *Deventer* eene burgeresse BERENDINA OTTINK genaamd; zij speelde de maitresse bij de Graaf(?) onder den modesten naam van huishoudster. Daar ik hem gezegd heb, dat deze vrouw geen partij voor een officier konde worden, en hij niettemin tegen mijn verbod daarmede getrouwd is, zoo is het wel eer genoeg, van hem als luitenant dienen te laten.

De eerste luitenant 'T HOOFD kan nooit eene compagnie obtineeren; het is al zeer complaisant, dat hij luitenant is. Hij is een teer, zwak, mismaakt mantje van weinig oordeel en zonder kracht noch heerlijkheid; geen militair, maar anders goed.

Het antwoord van CHASSÉ op de hem gestelde vraag, dd. 22 Juni uit het kantonement te *Schagen*, houdt in:

... dat hoezeer ik alle reden heb om tevreden te zijn over het goed gedrag en ijver voor den dienst, alsmede hunne politieke denkwijze van alle zes mijne luitenants en het mij ten uiterste aangenaam zoude zijn van hunliedens fortuin bevorderd te zien, zoo kan ik echter ingevolge eed, plicht en eer en tevens het vertrouwen, dat UE. wel in mij gelieft te stellen, niet afzijn, om de navolgende personen UE. op te geven. De luitenants VAN KINSKY en TELLINGEN, zijnde de eerstgenoemde de oudste en de tweede de jongste van de luitenants. Deze twee officieren hebben beiden het geluk, buiten hunne ordinaire militaire talenten, van de mathesis en de geographie te kennen. Tevens heb ik de eer U op te geven de luitenants DE WITTE en PRÖBSTING, hoezeer niet zoo kundig als de bovengenoemde, echter zeer goede officieren.

Het zwartste zondenregister wordt opgehangen van den Luitenant BOIS-RÉANT, door niemand minder dan DAENDELS zelf, in zijn schrijven aan DARDENNE uit *Alkmaar* den 6den September 1799 (1).

J'ai reçu Général! la lettre que le citoyen BOIS-RÉANT a écrite au Général en chef pour se plaindre des persécutions qu'il dit éprouver à cause des opinions politiques. Je m'empresse de vous donner des renseignements qui mettront le général en chef à même de juger du caractère de cet homme, qui ose se dire victime de son civisme.

Lorsque la division Batave se mit en marche pour aller sur le Rhin et espérait bientôt se battre contre les Autrichiens, le citoyen BOIS-RÉANT profita d'une liaison qui existait entre lui et le commandant de la place de *Dusseldorp*, pour lui surprendre un ordre pour se faire renvoyer en *Hollande*.

Lorsque l'armée batave s'embarqua, le citoyen BOIS-RÉANT joua le fou pour se dispenser de l'embarquement, mais sa maladie ne fut que momentanée, et il recouvra son bon sens quand il fallut disputer une place de capitaine. Les officiers de son corps ont élevé la plus forte opposition et

(1) Dr. MENDELS, Bijlagen, bladz. 143.

ont lutté pendant une année entière, pour empêcher qu'il obtint cet avancement si peu mérité. Le jour du débarquement des Anglais, lorsque j'ordonnais à son bataillon d'attaquer l'ennemi, Bois-RÉANT seul sortit des rangs et vint me demander la permission de se retirer, parce que, disait-il, il avait mal à l'estomac. Je voulus l'engager au contraire à profiter de cette occasion, pour rétablir sa réputation et prouver qu'il ne méritait pas les reproches de lâcheté que son corps lui faisait; mais il persista dans sa honteuse demande, toujours appuyée sur le ridicule motif de son mal d'estomac; et comme nous étions au milieu du feu, je vis sur sa figure qu'effectivement la peur le rendait malade. Indigné de tant de lâcheté, je lui ai arraché ses épaulettes et son épée; je les ai renvoyés au chef de son corps, en déclarant que sa place était vacante. Je ne sais en vertu de quel ordre cet homme est enfermé au prévôt; je ne mets aucune opposition à ce qu'il en sorte. Je prie au contraire le général en chef de lui donner un passeport pour sortir de la République, et le prie d'approuver sa cassation et d'autoriser son remplacement.

(Wordt vervolgd.)

HET GEBRUIK VAN GENIETROEPEN

IN

„TACTISCHE OEFENINGEN, DOOR J. N. ROELANTS & L. DE VLAMING" (1).¹

Nadat wij met de beide eerste afleveringen van bovengenoemde *Tactische oefeningen* — waarin de compagnie en hare onderdeelen, zoomede het bataljon, al of niet in verbinding met artillerie of cavalerie, waren behandeld — achtereenvolgens hadden kennis gemaakt, kwam ons in de vorige maand ook het derde stuk van dat werk in handen.

Hadden wij, bij de bestudeering van de beide eerste stukken, ons wel gewacht eenige opmerking te maken en was ons bij het lezen van de beschrijving, hoe de stelling bij *Vuren* ter verdediging wordt ingericht (2), slechts een enkele vraag op de lippen gekomen, — wij konden, toen in de derde aflevering, bij de daar behandelde onderstellingen, ook van genietroepen werd gebruik gemaakt en van die wapensoort, naar ons oordeel, niet voldoende partij werd getrokken, eenige opmerkingen niet bedwingen, en achtten het niet ondienstig, de wijze, waarop de Schrijvers in hunne onderstellingen de *genietroepen* bezigen, met een enkel woord te bespreken.

Wij weten zeer wel dat de *genietroepen te velde*, zoowel in werkelijkheid, als bij *deze* tactische oefeningen, door hunne geringe sterkte eene zeer ondergeschikte plaats innemen, doch juist om het kleine aantal, waarmee de genietroepen aan de operatiën met de andere wapens moeten deelnemen, achten wij een *zoodanig* gebruik, dat van hen *het meest* partij getrokken wordt, des te meer noodzakelijk.

Maar op welke wijze wordt het meest doeltreffend van den geniesoldaat te velde gebruik gemaakt? ziedaar eene vraag, die niet met een paar woorden te beantwoorden is en waaromtrent — al mag men ook aannemen, dat zulks bij de *genie-officieren* het geval is — zeker niet bij de officieren der overige wapens eene gevestigde overtuiging bestaat. En dit is nu daarom zoo zeer te betreuren, omdat het juist de officieren van andere

(1) *Tactische oefeningen, ten dienste van het onderwijs en tot zelfonderricht in de tactiek*, door J. N. ROELANTS, Hoofd van onderwijs in de krijgskundige vakken aan de Koninklijke Militaire Academie, en L. DE VLAMING, Directeur der Militaire School te Haarlem. Haarlem, de Erven F. BOHN, 1890.

(2) Aflevering I, bladz. 45.

wapens zullen zijn, die over gecombineerde troepenafdeelingen het bevel zullen voeren, en die alzoo omtrent de diensten, door de genietroepen te verrichten, zullen te beslissen hebben. Het is van die officieren natuurlijk niet te vergen, dat zij een bepaalde studie van den aard en het wezen der genietroepen maken, maar *daarom juist* zouden wij zoo gaarne zien, dat in de voorschriften — met name in dat op den velddienst — enkele regels werden opgenomen, waarbij, in hoofdzaak, de indeeling van de genietroepen bij verschillende tactische handelingen en de wijze, waarop van hen een juist gebruik te maken is, worden voorgeschreven.

Zijn dergelijke bepalingen eenmaal vastgesteld, dan mag men verwachten, dat zij bij de aanvoerders en hunne raadslieden ook bekend zullen zijn, en dan zal het niet meer voorkomen — zooals bij vele manoeuvres en ook bij de onderwerpelijke tactische oefeningen het geval is — dat of van de genietroepen *geen* gebruik wordt gemaakt, of dat zij zoodanig zijn ingedeeld, dat zij spoedig buiten gevecht zijn gesteld, of eindelijk dat zij dermate worden versnipperd, dat van hunne arbeidskracht en technische vaardigheid geen partij wordt getrokken.

Voor een paar jaren hebben wij getracht eenige regels voor het gebruik van genietroepen te velde op te stellen (1) en eenige aanwijzingen te verstrekken omtrent de plaats, die de genietroepen te midden van de overige wapens bij onderscheidene tactische handelingen zullen hebben in te nemen. De instemming, die wij, naar aanleiding van dat werkje, van verschillende zijden mochten ondervinden en de welwillende beoordeelingen in de militaire bladen daaromtrent uitgebracht, waarbij de verkondigde beginselen geen aanleiding tot weerlegging hadden gegeven, — deden ons eenigermate in de meening verkeeren, dat de ontworpen regels werkelijk eenmaal als vaststaande zouden kunnen worden aangenomen. In de onderwerpelijke tactische oefeningen wordt echter met de genietroepen in bijna geen enkel opzicht overeenkomstig de door ons voorgestane beginselen gehandeld.

Het doel van deze regelen is derhalve, in de eerste plaats, om op het gemis aan juiste voorschriften omtrent de indeeling en het gebruik van genietroepen nogmaals de aandacht te vestigen en de noodzakelijkheid van opneming daarvan in den velddienst te betoogen, en eerst in de tweede plaats om een woord van protest te doen hooren tegen de wijze, waarop door de Schrijvers van de *Tactische oefeningen* de genietroepen worden ingedeeld en gebruikt, te meer daar die studie bestemd is om bij het onderwijs te worden gebezigd en men er daarom allicht een voorbeeld in zou meenen te mogen zien, o. m. hoe met de genietroepen, ingedeeld bij een detachement uit de drie wapens bestaande, kan worden gehandeld.

De opdrachten, die de Schrijvers ter uitwerking kozen, waren wel geschikt om aan de genietroepen gelegenheid te geven, daarbij handelend op te treden.

(1) *Indeeling en gebruik van de genietroepen bij het leger te velde (Genietroepen-tactiek)*. 's-Gravenhage, GEBROEDERS VAN CLEEF, 1889.

Wij kunnen dan ook geheel instemmen met het denkbeeld, dat aan den detachementscommandant — toen hij de opdracht ontving, om met eene troepenafdeeling, ter sterkte van *één* regiment infanterie, *twee* batterijen veldartillerie en *één* eskadron huzaren, naar *Wijk bij Duurstede* te marcheeren en dit te bezetten — mede de beschikking over *één* peloton genietroepen werd gegeven.

De opdracht, die dit detachement achtereenvolgens te volbrengen had, bestond nl. in hoofdzaak, uit:

1°. Het bezetten van *Wijk bij Duurstede*, met het doel de inundatiesluis aldaar tegen vijandelijke ondernemingen te beveiligen en te beschermen.

2°. Nadat hieraan naar behooren zou zijn voldaan en genoemde sluis voor het stellen der inundatiën niet dringend meer noodig zou wezen, terwijl het detachement met *twee* eskadrons huzaren was versterkt — te marcheeren in de richting van *Woudenberg*, ten einde den vijand op diens linkerflank te verontrusten.

3°. Het terugtrekken naar *Werkhoven*, wanneer het ontmoeten van vijandelijke overmacht daartoe aanleiding gaf.

4°. Het innemen van een *stelling bij Werkhoven*.

Alzoo moest na den eersten marsch eene positie worden ingenomen tot dekking van een gewichtig object, daarna eene offensieve beweging worden uitgevoerd, die, gevolgd door een terugmarsch in de onmiddellijke nabijheid des vijands, moest eindigen met het innemen en bezetten van eene stelling. Voorwaar, wel oorlogshandelingen, waarbij de genietroepen tot hun recht konden komen.

En wat lezen wij nu achtereenvolgens omtrent de indeeling en de verichtingen van de genietroepen?

In de eerste plaats dat het peloton genietroepen, bij den marsch op 1 Juli naar *Wijk bij Duurstede*, in zijn geheel is ingedeeld bij de voorhoede en bestemd is om met die voorhoede daarna de marschvoorposten te betrekken. Van het peloton genietroepen, dat met het gros geconcentreerd wordt gehuisvest (1), wordt aan elke compagnie 1 onderofficier of korporaal en 4 manschappen toegevoegd *om behulpzaam te zijn bij pionierwerkzaamheden*.

Bij de dienselfden avond ten 8 ure door den voorpostencommandant gehouden inspectie blijkt, dat door 3 dezer detachementjes van 5 hoofden, vóór de dubbele posten op de hoofdtoegangen (5 in getal) lichte versperringen zijn aangelegd, welke den gang van patrouilles, ordonnansen, enz. niet verhinderen (2).

In de order voor de meer regelmatige voorposten, die den volgenden morgen bij het aanbreken van den dag door een ander bataljon zullen worden betrokken, wordt bepaald dat van het peloton genietroepen wederom bij iedere compagnie 1 onderofficier of korporaal met 4 man zal worden

(1) Bladz. 141, sub 4.

(2) Bladz. 149.

ingedeeld (1). Deze detachementjes zijn behulpzaam bij het in staat van verdediging brengen van de lijn van weerstand; vooral op den rechtervleugel zal het schootsveld moeten worden verruimd (2).

Verder zien wij (3) dat van het peloton genietroepen als kwartiermakers naar *Wijk bij Duurstede* waren gedirigeerd 1 sergeant en 2 soldaten, waaruit moet worden afgeleid, zoomede uit den staat op bladz. 155, dat de genietroepen niet, zooals hiervoren werd vermeld, geconcentreerd gehuisvest zijn bij het gros der voorposten, maar dat zij volstrekt niet tot de voorposten behooren, doch te *Wijk bij Duurstede* eng gekantonneerd worden. Zij zijn aldaar gelegerd achter de infanterie; waar de beide karren zijn opgesteld, wordt niet vermeld. Door den algemeenen commandant is bepaald dat, wanneer op het signaal »verzamelen” de verschillende afdeelingen zich op de verzamelplaats *Noorderweert* zullen opstellen, aan ieder bataljon zal worden toegevoegd een detachement genietroepen, sterk 1 onderofficier of korporaal en 18 soldaten. Uit het verhaal der gebeurtenissen blijkt ons verder dat, toen ten 11 u. 3 m. v. m. van den 2den Juli bij den algemeenen commandant het bericht inkwam, dat 2 vijandelijke cavalerie-colonnes op *Wijk bij Duurstede* aanmarcheerden, het signaal »verzamelen” werd gegeven en, nadat de troepen op de voorgeschreven wijze zich verzameld hadden, de detachementscommandant ten 11 u. 15 m. v. m. de bataljons-, compagnies- en batterijcommandanten, benevens den commandant van het peloton genietroepen bij zich vereenigt en hun mondeling zijne beschikkingen voor het ophanden zijnde gevecht mededeelt. Uit deze beschikkingen worden wij gewaar, dat een der terugtochtswegen gaat over »een door de geniesoldaten bij *Zaagmolen* geslagen schraagbrug”, (4) en verder dat de troepen, die in de eerste linie zullen worden opgesteld, de door de voorposten aangebrachte versterkingen, zoo noodig, uitbreiden of wel nieuwe aanleggen zullen.

In de tweede, hierna volgende, onderstelling, worden wij drie dagen verder verplaatst en vinden wij vermeld, dat op den 5den Juli het bovenbedoelde detachement andermaal een aanval van vijandelijke cavalerie met rijdende artillerie heeft afgeslagen en order krijgt om den 6den Juli, des morgens ten 6 ure een frontmarsch te ondernemen in de richting van *Woudenberg*, met offensieve oogmerken tegen de linkerflank van eene in westelijke richting marcheerende vijandelijke colonne, uit de verbonden wapens bestaande. Alvorens tot de vermelding van het »marschbevel” over te gaan, geven de Schrijvers eenige algemeene grondslagen voor de marschbevelen van colonnes, uit de verschillende wapens samengesteld. Daarin treffen wij een paar regels voor de indeeling van genietroepen aan, die wij in geen deele kunnen onderschrijven en die ook niet geheel op het Voorschrift op

(1) Bladz. 152, sub 8.

(2) Bladz. 153, 4de alinea.

(3) Bladz. 154, 1ste alinea.

(4) Bladz. 171 sub 6. Wanneer deze brug is gemaakt en door wien, en wanneer de opdracht daartoe verstrekt is, vinden wij niet vermeld.

den Velddienst geground zijn. Hierover evenwel later. Wij willen eerst den loop der gebeurtenissen met betrekking tot de genietroepen volgen. Uit het marschbevel (1) blijkt ons dan, dat 1 sectie genietroepen is ingedeeld bij de voorhoede, sterk 1 bataljon, en de andere sectie bij de rechterflankdekking, sterk 1 compagnie infanterie. De sectie der voorhoede heeft beide karren bij zich en marcheert met den voortroep (2).

De hierbedoelde frontmarsch wordt, tengevolge van het stooten op een aanzienlijke macht van de tegenpartij, later gewijzigd in een terugtochtsmarsch, bij den aanvang waarvan wij de sectie der voorhoede bezig zien met het maken van naderingswegen naar den noordelijken boschrand op den *Darthuizerberg*, welke door tirailleurs der voorhoede is bezet (3). Bij de nu volgende algemeene beschouwingen omtrent de indeeling, enz. van de troepen bij een terugtochtsmarsch, treffen wij wederom betreffende de genietroepen een regel aan (4), die wij niet kunnen beamen.

In de daarop volgende beschrijving van den terugtochtsmarsch vinden wij het peloton genietroepen in drie deelen verdeeld. Een sectie marcheert met de rechterflankdekking, sterk 1 compagnie; $\frac{3}{4}$ sectie genietroepen, met de beide karren, vormt met 1 sectie infanterie den voortroep, en $\frac{1}{4}$ sectie eindelijk bevindt zich bij de achterhoede, sterk $\frac{1}{2}$ bataljon infanterie, 2 eskadrons huzaren en 2 batterijen veldartillerie. Laatstgenoemde genietroepen-afdeeling is ingedeeld bij den achtertroep (1 peloton infanterie en 2 pelotons cavalerie).

Gedurende den marsch worden de bevelen voor de bezetting van de *stelling bij Werkhoven* uitgevaardigd. Daarbij wordt de $\frac{3}{4}$ sectie genietroepen der voorhoede ter beschikking gesteld van den commandant van het 4de bataljon, dat vooraan de hoofdcollonne marcheert. Onder de bevelen van dien commandant komt, te *Beverweert*, ook de sectie genietroepen, die bij de rechterflankdekking ingedeeld is geweest. De genietroepen van de achterhoede, $\frac{1}{4}$ sectie (abusievelijk wordt hier vermeld $\frac{3}{4}$ sectie (5)), bezetten met de infanterie der achterhoede den rechtervleugel van de stelling.

De onderstellingen eindigen te dezer plaatse, zoodat wij omtrent de bevelen ter inrichting van de verdedigingsstelling bij *Werkhoven*, helaas, niets meer vernemen.

Nu wij achtereenvolgens de verrichtingen en de indeelingen van de genietroepen op den voet hebben gevolgd, wenschen wij die onderwerpen eenigszins meer van nabij te beschouwen en te bespreken. Vooraf echter eene algemeene opmerking en wel deze: de commandant van het peloton genietroepen — die toch wel in de eerste plaats de aangewezen man mag genoemd worden, om de technische werkzaamheden van zijne onderhebbenden te leiden —

(1) Bladz. 179.

(2) Bladz. 183.

(3) Bladz. 188.

(4) Bladz. 187, 3de alinea.

(5) Bladz. 194, sub 5.

heeft in deze tactische oefeningen bijna nimmer het peloton te zijner beschikking en ontvangt evenmin opdrachten om de door den algemeenen bevelhebber verlangde werkzaamheden uit te voeren Slechts éénmaal zien wij hem bij den detachementscommandant verschijnen — den 2den Juli ten 11¹/₄ ure v. m. — tot het ontvangen van mondelinge *mededeelingen* en *beschikkingen* betreffende het afslaan van den op handen zijnden aanval. Dan echter heeft die genie-officier slechts de beschikking over: de gereedschaps- en de kruitkar, 1 man kader (vermoedelijk belast met de ontvangst en uitgifte van gereedschap, enz.), 1 tamboer, 1 hospitaalsoldaat en 1 waschvrouw, zoodat wij gerust mogen aannemen dat opdrachten, welke hem toen eventueel mochten zijn verstrekt, door hem *niet konden worden uitgevoerd*. De rest van het peloton was op dat oogenblik in niet minder dan *zeven* detachementjes verdeeld, ieder toegevoegd aan een of ander tactisch onderdeel. In onze hiervoren reeds genoemde *Genietroepen-tactiek* hebben wij getracht aan te toonen (1), dat de opdrachten voor de werkzaamheden, door de genietroepen uit te voeren, aan den commandant dier afdeeling moeten worden verstrekt, opdat daarna door dezen, in verband met den aard en den omvang der verschillende verrichtingen, gereedschap en personeel zoodanig worden verdeeld, dat in den kortsten tijd de meest mogelijke arbeid wordt verricht.

Zoals de verdeling, in het onderwerpelijke geval, op last van den detachementscommandant geschiedt, is in geen enkel opzicht met de te verrichten werkzaamheden rekening gehouden. Het had zeer goed kunnen blijken dat, ter plaatse waar bijv. het 1ste bataljon stelling moest nemen, wel werk was voor 36 geniesoldaten en daar waar het 4de bataljon zich zou opstellen, geen technische arbeid, die eenige bedrevenheid vereischt, te vinden was. Het zou dan duidelijk aan het licht gekomen zijn, hoe verkeerd het was, aan ieder bataljon een gelijke afdeeling (18) geniesoldaten toe te voegen.

Splitsing van de genietroepen-afdeeling, niet op vooraf bekende werkzaamheden gegrond, geeft versnippering van krachten en is alzoo bepaald af te keuren.

Wanneer wij dan nu overgaan tot het bespreken van hetgeen ten opzichte der genietroepen is vermeld, dan kunnen wij niet anders dan ons vereenigen met de toevoeging van het geheele peloton genietroepen aan de voorhoede, bij den marsch, die op 1 Juli naar *Wijk bij Duurstede* plaats had.

Minder is zulks het geval met de indeeling van het peloton bij de voorposten (2); doch daar door de Schrijvers naderhand het peloton wordt beschouwd als te *Wijk bij Duurstede* te zijn gekantonneerd, willen wij aannemen dat zulks van den aanvang af de bedoeling is geweest en dat na bereiking van het einddoel van den marsch, de genietroepen weder ter beschikking kwamen van den algemeenen bevelhebber (3). Toch wordt aan

(1) Bladz. 30—34.

(2) *Genietroepen-tactiek*, bladz. 99.

(3) *Genietroepen-tactiek*, bladz. 69.

ieder der 4 compagnieën der voorposten een detachement van 1 onderofficier of korporaal en 4 geniesoldaten verstrekt. De juiste bedoeling hiervan kunnen wij niet inzien. Wel lezen wij dat bij de dubbele posten op de hoofdwegen door de geniesoldaten lichte versperringen zijn gemaakt, doch wij wenschen te vragen of die werkzaamheden niet door de voorpostencompagnieën zelf, waarbij toch voldoende werkkrachten zijn, konden geschieden. Waren de werkzaamheden voor die geheele compagnie te zwaar, dan zullen zeer zeker ook de 4 geniesoldaten die wel niet hebben kunnen verrichten.

Den volgenden morgen trekken, met 4 andere compagnieën infanterie, wederom 4 gelijk sterke detachementen genietroepen op voorposten. Wat hebben deze nu te verrichten? Wij zien op bladz. 153, dat die geniesoldaten »behulpzaam zijn bij het in staat van verdediging brengen van de lijn van weerstand, terwijl vooral op den rechtervleugel het schootsveld moet worden verruimd.» Er is dus veel werk te verrichten, op den rechtervleugel moeten zelfs opruiming tot stand gebracht worden; en bijna het geheele peloton genietroepen *rust te Wijk bij Duurstede!* Moeten de korporaal en de 4 geniesoldaten, bij de 1ste compagnie ingedeeld, *Runmegen* in staat van verdediging helpen brengen en tevens in het voorterrein mede de gewenschte opruiming doen? En wat hebben, terwijl genoemd detachementje het uitermate druk heeft, de geniesoldaten, tot het gros behoorende (2 man kader en 8 soldaten), te verrichten? Deze bevinden zich niet in de lijn van weerstand en kunnen dus aan de versterking daarvan niet arbeiden. Is dan een dergelijke verdeling van de geniesoldaten, zonder acht te geven op de werkzaamheden, die verricht moeten worden, goed te keuren? Zeer zeker neen. In deze onderstelling, waar zooveel technische arbeid te verrichten is, had van de genietroepen een geheel ander gebruik dienen te zijn gemaakt; de verlangde werkzaamheden hadden aan den pelotonscommandant moeten zijn opgedragen en deze had zijne manschappen zoo moeten verdeelen en aan hen zoodanig gereedschap moeten verstrekken, als in verband met het werk noodig was.

En dat er overvloedig werk was, blijkt uit hetgeen hier en daar door de Schrijvers wordt vermeld. Behalve de versperringen bij de dubbelposten, waarover hiervoren reeds werd gesproken, vinden wij aangeteekend:

1°. dat $\frac{1}{2}$ sectie van de 2de compagnie en een geheel peloton van de 3de compagnie in den nacht van 1 op 2 Juli *onder afdaken* moesten bivakkeeren;

2°. dat de lijn van weerstand in staat van verdediging moest gebracht worden en het schootsveld op den rechtervleugel moest worden verruimd;

3°. dat bij de veldwachter te *Rijna* en *Klein Melkweg* loopgraven voor staande schutters, ter dekking tegen artillerievuur (van zwaar profiel alzo) moesten gegraven worden;

4°. dat het schootsveld daarvóór, vooral door opruiming van houtgewas, moest worden verruimd;

5°. dat de mogelijk aanwezige doorwaadbare plaatsen in de *Kromme Rijn* moesten worden opgespoord en onbruikbaar gemaakt;

6°. dat de hofstede *Runmegen* in staat van verdediging moest worden gebracht (is rechtersteunpunt van de stelling);

7°. dat vóór de bruggen bij *Rijnna* en *Klein Melkweg* verplaatsbare versperringen moesten worden gereedgemaakt, of wel dat de dekken dier bruggen ingericht moesten worden, om spoedig te kunnen worden opgenomen;

8°. dat de schutsluis bij *Zaagmolen* zoodanig moest worden ingericht, dat daar ter plaatse van oever kon worden verwisseld;

9°. dat de bruggen bij *Steniswaard* en *Cothen* moesten worden versperd; en

10°. dat bij *Zaagmolen* een schraagbrug werd geslagen.

Van al deze pionierwerkzaamheden wordt slechts aan het sub 2 genoemde door 8 geniesoldaten medegewerkt, terwijl de schraagbrug — sub 10 bedoeld — door genietroepen wordt geslagen; hierbij wordt evenwel niet vermeld, wanneer zulks geschiedde en wie de opdracht daartoe verstrekte.

Voor het maken van de brug zou met 16, hoogstens met 20 geniesoldaten, gedurende circa 4 uren kunnen worden volstaan, zoodat het grootste deel van het peloton genietroepen *niet* gebezigd wordt.

Naar onze meening had aan den commandant van het peloton genietroepen, toen hij op 1 Juli de order kreeg om met de voorhoede naar *Wijk bij Duurstede* te marcheeren — of wel gedurende dien marsch — moeten worden opgedragen om nog dienzelfden namiddag een aanvang te maken met (en zoo mogelijk te voltooiën) eene brug voor de drie wapens over de *Kromme Rijn* nabij de *Zaagmolen*, de nabij gelegen schutsluis geschikt te maken voor het overtrekken van infanterie en de dekken der bruggen bij *Rijnna* en bij *Klein Melkweg* zoodanig in te richten, dat zij gemakkelijk konden worden opgenomen, terwijl — wanneer daartoe nog werkkrachten beschikbaar zijn — aan de voorhoede, die dien nacht de marschvoorposten moest betrekken, zoo noodig hulp kon worden verleend bij de legering. Voorts zou aan den pelotonscommandant, toen of later, de order moeten zijn gegeven om zich des avonds op een bepaald uur op een aangewezen plaats te bevinden, ten einde met den detachementscommandant de stelling, welke den volgenden dag zal moeten worden ingenomen, te verkennen (1). De pelotonscommandant had dan zelf zijne afdeeling zoodanig kunnen verdeelen en uitrusten, dat al

(1) Van de hierbedoelde verkenning door den detachementscommandant vinden wij in de onderstelling geen melding gemaakt. Het wil ons voorkomen dat eene dergelijke terreinverkenning, nadat op de kaart de algemeene richting van de verdedigingslijn is vastgesteld, wanneer daarvoor tijd beschikbaar is, niet mag worden verzuimd. De detachementscommandant diende daarbij, behalve van zijnen adjudant, vergezeld te zijn van den commandant der artillerie en den commandant der genietroepen, ten einde de inrichting en versterking der stelling nader te bespreken. Men moest toch bedacht zijn op een overmachtigen aanval en — blijkens de opdracht om de *inundatieluis te beveiligen* — op eene hardnekkige verdediging. Men kon toch niet vooruit weten dat slechts 16 eskadrons cavalerie met 2 batterijen den aanval zouden ondernemen. In dat geval toch ware het uitzenden van eene macht van 16 compagnieën met 2 batterijen en 1 eskadron c. a. niet noodig geweest. Het schijnt ons toe, dat de Schrijvers bij het uitwerken van de opdracht te veel het oog hebben gehad op de vijandelijke macht, die den aanval zou ondernemen en waarvan hun natuurlijk de sterkte bekend was.

die werkzaamheden, zoomede hulp bij het inrichten van de afdaken bij de 2de en 3de compagnie, konden worden ondernomen. Hij had daarbij kunnen bepalen dat de detachementen, wanneer zij met hun werk gereed waren, of anders des avonds ten 8¹/₂ ure, naar *Wijk bij Duurstede* zouden marcheeren, ten einde aldaar in kwartier te komen.

Na afloop van de verkenning en naar aanleiding daarvan, had verder aan den commandant van het peloton genietroepen voor den volgenden dag kunnen worden opgedragen:

- a. zoo noodig met de werkzaamheden aan de brug voort te gaan;
- b. de hoeve *Runmegen c. a.* in staat van verdediging te brengen, waarbij de aldaar gelegerde compagnie kon medewerken;
- c. de doorwaadbare plaatsen te doen opzoeken en onbruikbaar maken; en
- d. de aangewezen opruimingen vóór den rechtervleugel te verrichten, waarbij eene afdeeling infanterie behulpzaam kon zijn.

Bovendien dat ten 5 ure v. m. die werkzaamheden moesten worden aangevangen en dat, na afloop of wanneer de werkzaamheden ten gevolge van eenen vijandelijken aanval niet konden worden voortgezet, het peloton zich op de *Noorderweert* zou moeten verzamelen (1).

Wanneer op eene dusdanige wijze de opdrachten voor de genietroepen waren verstrekt, gelooven wij dat van hunne werkkrachten partij zou zijn getrokken, terwijl bij eene versnippering, als door de Schrijvers wordt aangegeven, van hunne aanwezigheid weinig of geen voordeel wordt verkregen.

De *tweede* onderstelling, die door de Schrijvers wordt uitgewerkt, vangt — zooals wij hierboven reeds aanteekenden — aan met eenige algemeene grondslagen voor marschbevelen, waarbij omtrent de indeeling van genietroepen het volgende wordt gezegd: *De genietroepen worden liefst geheel of gedeeltelijk bij de voorhoede ingedeeld* (2), en in verband daarmee de tweede regel: *Zijn de genietroepen niet allen bij de voorhoede ingedeeld, dan marcheeren zij aan het hoofd der colonne* (3).

In de eerste plaats eene kleine redactie-opmerking: *liefst geheel of gedeeltelijk*, bevat, dunkt ons, geen juiste gedachte. Men kan slechts één wijze van indeeling het best vinden en haar daarom *het liefst* zien toegepast. Ziet men de genietroepen *liefst geheel* bij de voorhoede ingedeeld, dan wenscht men ze dus *liever niet gedeeltelijk* daarbij aan te treffen. Het komt ons daarom voor, dat de Schrijvers bedoeld hebben: »liefst geheel of — zoo zulks niet kan — dan toch in elk geval gedeeltelijk” en wij willen daarom bedoelde woorden thans in dezen geest opvatten.

(1) In vorenstaande opdrachten voor de genietroepen hebben wij geen andere werkzaamheden genoemd, dan die door de Schrijvers als noodig waren aangegeven. Beschouwingen omtrent de keuze van de stelling en omtrent de werkzaamheden om haar in staat van verdediging te brengen, laten wij geheel achterwege.

(2) Bladz. 174, 2de alinea.

(3) Bladz. 175, 2de alinea.

Wij kunnen ons echter met die regels niet vereenigen.

Wanneer wij toch hebben na te gaan, welke plaats de genietroepen bij eene colonne, die een frontmarsch verricht, moeten innemen, dan dienen wij ons in de eerste plaats de vraag te stellen: wat kan de taak zijn, die de genietroepen *gedurende* dien marsch te vervullen hebben? waarop naar onze meening slechts één antwoord mogelijk is, nl: *de beletselen, die het terrein voor den marsch oplevert, op te ruimen.*

Dientengevolge moeten de genietroepen zooveel mogelijk vooraan de colonne zijn, als slechts hun veiligheid gedooft. In elk geval alzoo bij de voorhoede. En aangezien men niet vooruit weet, van welken omvang de beletselen voor de voortzetting van den marsch zullen zijn en men dus ook niet bepalen kan, hoeveel genietroepen voor de opruiming daarvan noodig zijn, zoo achten wij het gewenscht *alle genietroepen bij de voorhoede in te deelen* (1).

Alleen wanneer men de volstreckte zekerheid heeft, dat de weg aan de colonne geen moeilijkheden zal opleveren, zijn de genietroepen niet vooraan de colonne noodig, doch ook alleen in dat geval.

Voor splitsing van de genietroepenafdeeling over voorhoede en hoofdcolonne bestaat alzoo geen reden. Dit zou bovendien alleen dan te verdedigen zijn, wanneer de genietroepenafdeeling zoo sterk was, dat zij aan de overige wapens, waaruit de voorhoede bestond, door de groote plaatsruimte, die zij zou innemen, hinderlijk was. Hiervoor behoeft echter geen vrees te bestaan: bij een geheele divisie infanterie treft men *slechts één* compagnie genietroepen aan.

Hiervoren teekenden wij reeds aan, dat de hier besproken en door de Schrijvers gestelde regels niet op den velddienst steunen. Vergelijken wij toch hetgeen omtrent de indeeling van de genietroepen bij een marschcolonne in het *Voorschrift op den velddienst* (2) wordt vermeld met de vorenstaande regels, dan blijkt daaruit dat de door ons voorgestane beginselen in hoofdzaak met het gestelde in genoemd voorschrift overeenkomen.

Wanneer de Schrijvers, na de bespreking van de algemeene grondslagen voor marschbevelen, tot hunne onderstelling terugkeeren, splitsen zij, blijkens het *marschbevel voor den 6den Juli*, het peloton genietroepen in twee deelen; eene sectie marcheert met de voertuigen bij den voortroep, terwijl de andere bij de rechterflankdekking wordt ingedeeld. De toevoeging van de genietroepen der voorhoede *aan den voortroep* komt overeen met hetgeen het *Voorschrift op den Velddienst* dienaangaande vermeldt (3). Wij achten eene dergelijke indeeling evenwel niet de juiste. Gelijk wij in onze *Genietroepen-tactiek* betoogden (4), is het niet wenschelijk de genietroepen, zonder dat

(1) *Genietroepen-tactiek*, bladz. 68.

(2) Bladz. 36, sub 4.

(3) Bladz. 36, sub 4.

(4) Bladz. 47, § 6; bladz. 53, § 7; bladz. 66, § 2.

technische arbeid zulks bepaald vereischt, aan verliezen bloot te stellen; zijn zij bij den voortroep ingedeeld, dan bestaat er alle kans dat zij bij het eerste stooten op den vijand in gevecht gewikkeld worden, of wanneer zij zich daaraan, met het oog op hunne bewapening onttrekken, toch in elk geval verliezen kunnen lijden, zonder dat de noodzakelijkheid van de te verrichten werkzaamheden zulks vordert. Marcheeren zij vooraan bij den hoofdtroep, dan bestaat dat bezwaar niet, terwijl de meerdere tijd, die dientengevolge voor het opruimen van beletselen vereischt wordt, slechts luttel zal zijn.

Wij achten alzoo bij een frontmarsch de hoofdtroep der voorhoede de aangewezen plaats, waar de genietroepen zich moeten bevinden, en wel aan het hoofd daarvan of onmiddellijk achter het eerste tactische onderdeel.

Zooals wij daareven reeds zeiden, deelen de Schrijvers ook bij de rechterflankdekking eene sectie genietroepen in. Met welk doel? zouden wij wenschen te vragen. Het is toch niet aan te nemen, dat de cavalerie der voorhoede eventueele beletselen op den weg der flankdekking niet zou hebben ontdekt of gerapporteerd. Zijn die hindernissen bij de voorhoede bekend, dan kan de genietroepencommandant de noodige maatregelen ter herstelling of opruiming nemen. De afstand tusschen de wegen van de hoofdcolonne en van de flankdekking is zoo groot niet, dat dit eenig bezwaar kan opleveren (1). Door het bijeenhouden der genietroepen verkrijgen wij het voordeel dat, wanneer uit de ingekomen rapporten blijkt dat hun hulp hier of daar vereischt wordt, de commandant een detachement van het benoodigde gereedschap kan voorzien en derwaarts zenden kan, terwijl, wanneer de verdeeling was gemaakt, zonder dat iets omtrent de te verrichten werkzaamheden bekend was, het zeer goed kan voorkomen, dat eene afdeeling genietroepen wel ter plaatse, waar zij hulp moet verleenen, aanwezig is, doch alsdan *niet* over het voor dit werk noodige gereedschap beschikken kan. Als beginsel zouden wij dus wenschen aangenomen te zien, dat de genietroepen zooveel mogelijk vereenigd blijven en eerst dan verdeeld worden, wanneer het verrichten van verschillende werkzaamheden zulks vordert; alzoo geen splitsing, voordat de arbeid daartoe dwingt.

Toen wij in de beschrijving van de opstelling, die het detachement des voormiddags ten 10 ure had ingenomen (2), lazen dat de sectie genietroepen der voorhoede achter het 1ste bataljon — dat zich in den noordelijken rand van het *Darthwijzerbosch* ontwikkeld had en in gevecht was met afgestegen vijandelijke cavalerie — bezig was om de nadering tot dien rand gemakkelijk te maken, kwam ons de vraag op de lippen: »zou dit werkelijk de taak zijn, die de genietroepen bij het veldleger te vervullen hebben?» Wij gelooven van neen. Vooreerst betwijfelen wij of men bij een ontmoetingsgevecht — vooral bij de afdeeling, die in opdracht heeft offensief op te

(1) *Genietroepen-tactiek*, bladz. 78.

(2) Bladz. 188.

treden (zooals hier het geval was) — wanneer men tot de ontwikkeling vóór het gevecht overgaat en in een boschrand stelling heeft genomen, dadelijk overgaat tot het maken van gemeenschapswegen van de opstelling der soutiens naar de tirailleurlinie. Bij eene stelling, die ter verdediging ingericht wordt, is het geheel iets anders; daar worden ook voor de soutiens, zoo noodig, gedekte opstellingen gemaakt (1) en daar zorgt men zeer zeker voor goede gemeenschap tusschen die opstelling en de tirailleurlinie. Die inrichtingen worden dan evenwel vóór den aanvang van het gevecht getroffen. Het werken *in of onmiddellijk achter* de tirailleurlinie *gedurende* het gevecht zal wel tot de groote uitzonderingen behooren. In ieder geval mag men zulk werk niet als regel stellen voor de genietroepen. Zij zouden daardoor te groote verliezen lijden, wat, met het oog op hun gering aantal, in andere omstandigheden noodlottig zou kunnen worden.

Ten andere zou het aantal genietroepen bij het veldleger in te deelen, wanneer dergelijk gebruik regel werd, belangrijk moeten worden uitgebreid en in geen verhouding staan tot de tegenwoordige sterkte, terwijl ook deze thans reeds te gering mag worden geacht.

Naar onze meening had alzoo bij den frontmarsch op den 6den Juli het peloton genietroepen in zijn geheel moeten zijn ingedeeld bij den hoofdtroep der voorhoede, en had het, toen het voorhoedebataljon zich tot het gevecht ontwikkelde en de straatweg onder vuur werd genomen, zich zijwaarts van dien weg, in het bosch op den *Darthwijzerberg*, moeten opstellen in afwachting van nadere bevelen.

Alvorens den terugtocht op *Werkhoven* te beschrijven, worden door de Schrijvers ook omtrent den veiligheidsdienst bij terugtochtsmarschen eenige algemeene beschouwingen geleverd en wordt daarbij o. a. vermeld dat *de genietroepen voor het meerendeel bij de voorhoede worden ingedeeld*. In de *Genietroepen-tactiek* (2) hebben wij getracht aan te toonen dat de genietroepen bij een terugtochtsmarsch in beginsel behooren ingedeeld te zijn bij de achterhoede, welk beginsel zich mede grondt op hetgeen in het Voorschrift op den Velddienst (3) omtrent de taak, aan de achterhoede weggelegd, wordt vermeld.

Wij kunnen ons slechts twee gevallen denken, waarin zulks het geval niet mag zijn en wel:

1°. wanneer de terugtocht mocht eindigen in het betrekken van eene stelling, die in staat van verdediging moet worden gebracht, en

2°. wanneer terreinafscheidingen moeten worden gepasseerd, van welke men bepaalde, vooruit aan te wijzen accessen wensch onbruikbaar te maken voor de achtervolgende tegenpartij.

(1) Voorschrift op het Tirailleeren, bladz. 49.

(2) Bladz. 75.

(3) Bladz. 142, 1ste alinea.

In beide gevallen zouden wij de geheele genietroepenafdeeling, liefst zoo snel mogelijk, vóór de colonne uit wenschen te dirigeeren, óf om een aanvang te maken met het inrichten van de stelling, óf om de vernieling van bedoelde accessen voor te bereiden.

Splitsing van de genietroepen over voor- en achterhoede zouden wij dan slechts kunnen voorstaan, wanneer men in vijandelijk land marcheerde, zoodat men omtrent de bruikbaarheid der terugtochtswegen in het onzekere verkeert en beide vorenstaande gevallen zich niet voordoen.

In de onderwerpelijke onderstelling is het peloton genietroepen zelfs in drie deelen verdeeld, waarvan één deel bij de voorhoede, één bij de rechterflankdekking en één bij de achterhoede is ingedeeld. Welke diensten de afdeeling bij de achterhoede ($\frac{1}{4}$ sectie of 9 geniesoldaten) zonder voertuigen, kan bewijzen, is ons niet duidelijk. Tot het vernielen van kunstwerken met springmiddelen is zij niet in staat en om dit door handenarbeid te verrichten, is zij waarschijnlijk te zwak.

Wij hadden gaarne gezien dat het geheele peloton, dat wij straks verlaten hebben op den *Darthuijzerberg*, naast den straatweg, op bevelen wachtende, met spoed ware gedirigeerd naar *Werkhoven*, met opdracht aldaar onmiddellijk aan te vangen met de versterking van de stelling, bijv. met het in staat van verdediging brengen van de *Steenbakkerij* of van het bosch bij *Beverweert*, resp. als rechter- of linkersteunpunt van de stelling en het onbruikbaar maken of daartoe voorbereiden van de *Schutsluis*, *Voetbrug* en bruggen bij de *Steenbakkerij* — waarbij voorts had kunnen zijn meegedeeld dat infanterieafdeelingen, na aankomst, mede tot die werkzaamheden zouden worden aangewezen. Te meer bestond hier reden geen genietroepen bij de achterhoede in te deelen, omdat een enkele blik op de kaart reeds doet zien, dat er op den terugtochtsweg geen afscheidingen van eenig belang zijn, die gelegenheid geven, door het onbruikbaar maken van de accessen, de tegenpartij op te houden. Na aankomst in de stelling had de pelotonscommandant weder zelf zijne manschappen en gereedschappen kunnen indeelen, waarvan wij hiervoren hebben getracht de wenschelijkheid aan te toonen.

Wij zijn hiermede aan het slot van de uitgewerkte onderstellingen gekomen en kunnen deze bespreking niet eindigen, zonder er nogmaals op te wijzen dat het doel van dit opstel, in hoofdzaak, is te trachten door openlijke bespreking vaste denkbeelden omtrent het gebruik van genietroepen te velde ingang te doen vinden, waardoor het mogelijk zal zijn dat te eeniger tijd juiste bepalingen omtrent hunne indeeling en hun gebruik bij verschillende tactische handelingen in het Voorschrift op den Velddienst worden opgenomen.

MIJSBERG,

1ste Luitenant der Genie.

Utrecht, Februari 1891.

DE RIJKUNSTIGE OPLEIDING VAN DEN BEREDEN ARTILLERIST

DOOR

J. H. KNEL.

Jarenlang heeft men kunnen waarnemen, dat spannen artilleriepaarden lasten lieten staan, die door één goed sleeperspaard met gemak werden voortgetrokken. Wat was hiervan de reden?

Naar mijne overtuiging de verkeerde richting der dressuur. Als ideaal van africhting werd steeds de houding van het schoolpaard voor oogen gehouden, terwijl werd vergeten, dat een *werkelijk* goedgaand schoolpaard eene houding heeft, die geheel ongeschikt is voor een trekpaard; men kan zich hiervan gemakkelijk overtuigen door het waarnemen van de houding, die een zwaartrekkend paard aanneemt.

Thans is de artillerie in het bezit van een leidraad, die de africhting van het artillerie-trekpaard ten doel heeft, doch tevens rekenschap houdt met den eisch, dat ditzelfde paard ook dienen moet voor de rijkunstige opleiding van de manschappen.

Dat men tegenwoordig ook in Pruisen ditzelfde denkbeeld huldigt, blijkt uit eene ministerieele aanschrijving van Juni 1890, waarin wordt bepaald, dat bij de africhting van de paarden bij de veldartillerie voornamelijk gelet moet worden op »het verkrijgen van eene krachtig afzettende beweging van de achterhand, gepaard aan lage hoofdstelling en elastisch gespannen rug. Het verkrijgen van een voor zijn arbeid geschikt *trekpaard*, gewoon zijne krachten ten volle te gebruiken in de richting der beweging, is bij de veldartillerie in de eerste plaats als doel te stellen.»

Ziehier onze leidraad in enkele woorden samengevat.

Wil echter de dressuur van het artilleriepaard volgens den leidraad werkelijk nut hebben en zullen de paarden in de houding blijven, die hun gegeven is, dan zal daarop gelet moeten worden bij het gebruik der paarden in de batterijen en zal er eene verandering moeten komen in de rijkunstige opleiding van den man.

Het doel toch, dat men beoogt, is het vormen van goede stukrijders en niet van cavaleristen, dat trouwens, in den korten oefeningstijd en gezeten op artilleriepaarden, eene onmogelijkheid zou zijn.

Vergeet men dit doel en tracht men de paarden te doen gaan in korte gangen en zijgangen en geeft men hun daarbij meer oprichting, dan zullen niet alleen de manschappen *niet* leeren hetgeen ze hoofdzakelijk moeten kunnen om goed stukrijder te zijn, d. i. passief rijden, doch ook de paarden zullen de houding verloren hebben, die zij, dikwijls na veel moeite, door de dressuur hebben verkregen, een houding die hen het meest geschikt doet zijn voor hun hoofddoel, artillerie-trekpaard.

Men behoeft niet bevreesd te zijn, dat de manschappen niet zullen kunnen leeren rijden op een volgens den leidraad afgericht paard, dat gaat met »krachtig atzettende beweging van de achterhand, gepaard aan *lage* hoofdstelling en elastisch gespannen rug." Dat men ook zonder *manège* en zonder schoolpaarden zeer goed passief kan leeren rijden, bewijzen ons de vele goede ruiters, die men in Engeland en Ierland vindt. Jongens van 16 jaar rijden hun weinig of niet gereden paarden over de moeilijkste hindernissen en het geheim is daarin gelegen, dat zulk een jongen een vaste, buigzame, meegaande zit heeft en zijn paard weet vrij te geven, wanneer het dier dit verlangt.

Van dressuur weet de jongen niets af, doch wat hij doet, is iets negatiefs, *hij hindert zijn paard niet*. Dit negatieve is het begin van goed rijden, de grondslag waarop voortgebouwd kan worden; wanneer de man eenmaal zoover is, dan zal hij als stukrijder uitstekend voldoen. Een ieder, die wel eens een span gereden heeft, zal mij toegeven, dat van veel inwerking op het paard geen sprake kan zijn, daar de disselboom, de strengen, het vandehandsche paard, de mee te trekken last, het aangespannen zijn met vijf andere paarden, dit beletten. Juist daarom is het van zooveel belang, dat de artilleriepaarden bevestigd zijn in de vereischte houding, dat ze als het ware vanzelf gaan, op eenvoudige aanduidingen van de stukrijders, en dat deze goede passieve ruiters zijn.

Wordt echter volgens de tegenwoordige opleiding deze vorming van den stukrijder, dit doel dat men moet trachten te bereiken, wel van den aanvang af genoeg in het oog gehouden? Ik vermeen dit te mogen betwijfelen.

De recruut ontvangt het eerste rijkunstig onderwijs volgens de ruiterschool te paard, terwijl hij verder wordt opgeleid volgens de stukrijderschool. Ongelukkigerwijze zijn deze reglementen noch onderling, noch ieder afzonderlijk in overeenstemming met den leidraad. Enkele aanhalingen uit genoemde reglementen mogen tot bewijs hiervan dienen.

Dikwijls worden voor de uitvoering van dezelfde bewegingen in de ruiterschool en in de stukrijderschool verschillende commando's gebezigd. Bij het linksomkeert maken zijn de commando's respectievelijk:

Linksomkeert = Marsch, en

Met eenen linksomkeert = Marsch.

Bij de halve wendingen:

Schuinsrechts = Marsch, en

Met eenen halfrechts = Marsch.

Om in de ruiterschool uit den draf halt te houden, wordt gecommandeerd: Colonne = Halt; op het commando »Halt” worden de hulpen tot halt houden aangebracht. Om in de stukrijderschool halt te houden uit den draf, bezigt men dezelfde commando's, doch gaat de colonne op het *voorbereidingscommando* in stap. Dit geeft bij den man aanleiding tot begripsverwarring.

Het doen van langzame overgangen, zoo hoog noodig bij aangespannen voertuigen, moet den recruit van den aanvang af worden ingeprent, dan zal hij leeren de hulpen te geven op eene wijze, waaraan het paard zal *kunnen* gehoorzamen; een aangespannen paard toch zal door de traagheid van den mede te trekken last veel minder snel aan de hulpen kunnen gehoorzamen dan een cavaleriepaard.

In § 37 ruiterschool wordt gesproken van het in evenwicht staande paard en daarbij behoorenden *opgerichten* hals en in § 39 van de wijze om het paard te verzamelen; dit heeft alleen betrekking op het cavaleriepaard, daar de verzamelde houding van het artilleriepaard, zooals wij uit den leidraad kunnen zien, geheel anders is.

De galopoefeningen in de 2de les ruiterschool kunnen niet gevolgd worden, daar in den leidraad slechts een galop geleerd wordt van 350 M., aan te springen uit den draf op de groote volte; ook de zwenkingen op het midden worden in den leidraad niet beoefend.

Vergeleken wij de ruiterschool en den leidraad verder, dan zouden wij zien dat slechts een gedeelte kan beoefend worden van de lessen uit de ruiterschool en toch zegt de stukrijderschool in punt 1: »Wanneer de stukrijder. . . . *alle* bewegingen uit de ruiterschool te paard met behoorlijke juistheid weet uit te voeren, wordt tot de beoefening van de stukrijderschool overgegaan.”

De leidraad en de stukrijderschool zijn geheel met elkaar in tegenspraak bij het aantrekken van een last, die zóó zwaar is dat het paard niet onmiddellijk kan aangaan. Vergelijk leidraad, bladz. 79, 2de alinea v. o. en stukrijderschool, 91, 2de alinea. De leidraad verlangt dat de stukrijder het paard *steeds* een krachtigen steun in den teugel zal geven, terwijl de stukrijderschool voorschrijft, dat hij het paard de noodige *vrijheid* geeft en het struikelen voorkomen moet door een gepast *opheffen* van het hoofd van het paard.

De teugelhulpen uit de stukrijderschool zijn mij steeds onduidelijk en onuitvoerbaar voorgekomen (1). Bij het »nageven” van het vandehandsche paard moet »de teugel tegen de kinholte van het paard werken”, terwijl bij het rechtswenden het paard »door den teugel *voor-* en *zijwaarts* wordt gedrukt.”

Hoe een teugel, waarvan de besturende hand *niet vóór* den mond van het paard is, dit voorwaarts zal *drukken* en hoe door een druk tegen de kinholte wordt nagegeven, begrijp ik *niet*. Gaarne wil ik toegeven, dat alle teugelhulpen eigenlijk slechts afgesproken teekens zijn, die men vooraf, bij den aanvang der dressuur, heeft vastgesteld om den wil van den ruiter aan het paard verstaanbaar te maken, doch juist daarom kan ik me niet voorstellen,

(1) Waarom zijn de vandehandsche paarden nog steeds *niet* bijgezet?

dat het zal gehoorzamen aan hulpen, die niet alleen zeer onduidelijk zijn, maar waarvan het paard nimmer iets geleerd heeft vóórdat het vandehandsch wordt aangespannen en waaraan men dan onmiddellijke gehoorzaamheid verwacht.

Wellicht zal men mij tegenwerpen, dat de paarden de wendingen toch maken, wanneer die van hen geëischt worden; doch is men zoo zeker dat gehoorzaamd is, bijv. bij een wending rechts, op de voorgeschreven hulp, of zouden ook onwillekeurig geheel andere hulpen zijn aangebracht, o. a. die voorgeschreven in de Duitsche en Fransche reglementen, welke respectievelijk luiden als volgt:

Rechts wenden: anreiten mit dem Sattelpferde gegen die Schulter des Handpferdes.

Tournez à droite; faire exécuter un à-droite au porteur.... faire parcourir en même temps au sous-verge un quart de cercle en le maintenant à l'allure primitive et lui faisant sentir au besoin le manche du fouet sur la joue gauche.

Het zou mij te ver voeren om uit de besproken reglementen meer aan te halen, dat dringend verbetering eischt; het was alleen mijn doel om aan te toonen, dat er geen overeenstemming in de voorschriften is. Al werden echter voor de artillerie de ruiterschool en de stukrijderschool, voor zooverre zij met den leidraad in tegenspraak zijn, gewijzigd, dan nog zou het rijkunstig onderwijs niet zijn veranderd in den zin, die mij het meest gewenscht voorkomt en die ik eenigszins nader hoop toe te lichten.

In de vorige eeuw ontvingen de toekomstige ruiters hunne opleiding aan de rij-academies op uitstekend doorgereden schoolpaarden.

Aanvankelijk werd tusschen de pilaren de piaf beoefend; had de leerling daarbij en naderhand ook bij de schoolsprongen geleerd met de bewegingen van het paard mede te gaan, dan werd het op den cirkel aan de longe genomen en eerst wanneer de ruiter, ook in de verschillende gangen en sprongen, getoond had een meegaanden elastischen zit te hebben, werd hem de besturing van het paard geleerd.

Gewijzigd naar de eischen van den tijd en beperkt door den korten leertijd, die voor de recruten beschikbaar is, moet men terugkeeren tot het oude beginsel, om eerst den man te leeren zitten en hem daarna pas zijn paard te doen besturen. Vóór alles moet getracht worden den man een vasten buigzamen meegaanden zit te geven.

Tusschen de houding van het paard en den zit van den ruiter moet overeenstemming zijn; zeer terecht zegt dan ook de reeds door mij aangehaalde Pruisische aanschrijving, dat voor de africhting bij de veldartillerie bij den ruiter *voornamelijk gelet moet worden op »een meegaanden buigzamen zit, die bij de dressuur de doelmatigste vorming van de houding van het paard en bij het gebruik de beste uitoefening van de natuurlijke krachten van het paard waarborgt.»*

De houding van het paard bepaalt de houding van den ruiter, die derhalve

verschillend zal zijn op een schoolpaard en op een artillerie-trekpaard, doch zich ook zal wijzigen, naarmate hetzelfde paard van houding verandert. Gaat men nu bovendien nog na, dat vele ruiters eenigszins verschillen in bouw, dat bij den een het dijbeen langer is dan bij den ander, dan moet het ons wel bevreedden, dat jarenlang door vele onderwijzers van elken ruiter, in welke houding zijn paard ook ging, dezelfde zit werd geëischt (1). Het is wellicht niet oneigenaardig hier een oordeel aan te halen, dat, naar aanleiding van de meergenoemde Pruisische aanschrijving, voorkomt in het *Militair-Wochenblatt*, 1890, N°. 87.

Nadat de schrijver gezegd heeft, dat tengevolge van die aanschrijving de artillerie de cavalerie is voorgegaan op den goeden weg, besluit hij zijn opstel als volgt:

»De tijd zal komen en zij kan niet ver meer zijn, dat ook de cavalerie in hare dressuur door eenvoudige middelen zal *trachten* te komen en *moeten* komen tot een eenvoudig maar beslist doel en dat hierop bij de inspectiën uitsluitend zal worden gelet.

»Wanneer die tijd is aangebroken, dan zal men vertellen van het ballet der zijgangen en de hoog opgerichte paarden, zooals men thans vertelt van het deployeeren uit de open colonne en van het contramarcheeren. Dan zal men over de beschrijving van den gelijkvormigen normalen grenadierszit, bij de in dressuur zijnde paarden lachen, zooals wij thans lachen over onze voorvaderen, die bij inversie niet wilden of konden attaqueeren. Dan echter ook zal men onder de eersten met dankbaarheid den stalmeester PLINZNER gedenken, door wiens voorbeeld, werkzaamheid en logica het rijden bij onze cavalerie krachtig vooruitgegaan is.»

Hoe volkomen waar!

Evenals er overeenstemming moet zijn tusschen de houdingen van paard en ruiter, is er overeenkomst tusschen de dressuur van het paard en de africhting van den man. Beide moeten aanvangen met een geheel loslaten der sterk gespannen spieren, het krampachtige moet daaruit verdwijnen, om daarna door algemeene gymnastische ontwikkeling te komen tot eene buigzame veerkrachtige spanning. Evenmin als wij het paard in een bepaalden vorm kunnen dwingen en daarbij de veerkrachtige gangen en de lust tot gaan behouden, evenmin zullen wij ruiters kunnen vormen, wanneer niet gebroken wordt met de machinale wijze van africhten.

De recruten rijden achter elkaar en houden zich op hun paard door aan de teugels te hangen, het gevoel wordt bij de paarden afgestompt, zij worden onverschillig voor eene goede inwerking, terwijl de matte korte gangen alle spieroefening buitensluiten, waardoor paarden, die dikwijls na eene langdurige dressuur met veel moeite tot ruggangers waren gebracht, weldra weder schenkelgangers zullen worden.

(1) Toch werd in de R. S. gezegd bij de opleiding der remonte berijders, »dat de ruiter altijd zijn zit naar den bouw en de eigenschappen van zijn paard moet wijzigen.»

Wanneer de onderwijzer bovendien algemeene gezegden bezigt, als »koppen op,» »armen aan het lijf,» »hakken naar beneden,» zijne manschappen wendingen laat rijden op commando, waarbij minder zal gelet worden op het goedgaan der paarden en het aanbrengeu der juiste hulpen, dan op het gelijktijdig afwenden en aankomen op den hoefslag, op het gericht zijn enz., dan zal men hoogstens stijf in de houding zittende poppen verkrijgen, die bij het minste den zit verliezen, doch zeker zullen op die wijze geen stukrijders gevormd worden, zooals de leidraad ze verlangt (zie bladz. 6).

Ook de paarden zullen in houding en gang zijn achteruitgegaan. De gevolgen zijn: spoedig versleten paarden, stijve onhandige, met weinig lust tot rijden bezielde stukrijders, zoodat jaarlijksche aanvulling met $\frac{1}{10}$ der sterkte aan remonte-paarden onvoldoende is, het gehalte der stukrijders ver beneden het middelmatige is, geen remonte-berijders te vormen zijn en de stukrijders bij eene eventueele mobilisatie de half gereden paarden niet zullen kunnen gebruiken.

Alle autoriteiten op hippologisch gebied komen daarin overeen, dat in de manége niet geëxerceerd moet worden, doch dat men individueel les moet geven; daarvoor is het echter noodig, dat de onderwijzer weet te individualiseeren en moet hij denkend ruiter zijn. VON SCHILLING, VON KRANE, VON ROSENBERG, VON HOHENLOHE, STEINBRECHT, VON OETTINGEN, PLINZNER en zoovele anderen zijn het hieromtrent eens, hoeveel ze ook dikwijls op andere punten met elkaar verschillen. Zij hebben door hunne geschriften ook den doodsteek toegebracht aan vele theoretische pedanterieën, waarmede men vroeger de toekomstige ruiters vermoeide en die eigenlijk nog dagteekenen uit de vorige eeuw, toen zelfs de groet voorgeschreven was, die de ruiter moest toebrengen, alvorens hij te paard steeg. Het conventioneele in de dressuur en in het rijden is aan het verdwijnen, om plaats te maken voor het natuurlijke en ware.

Zoo is het ook rationeel dat vervallen is (1): de kunstmatige wending op den binnenstangteugel door eene zeer gedwongen draaiing van het linker vuistgewricht; jaren achtereen werd deze wijze van wenden onderwezen en toch wist een ieder, dat ze nooit in de practijk gebruikt werd. In verband hiermede begrijp ik niet, waarom, wanneer in de ruiterschool op dubbele trens wordt gereden, niet over den hals wordt gewend, daar de recruten toch zitten op aangereuten paarden en hun door de tegenwoordige wijze van wendingen maken, hulpen worden onderwezen, die ze later nooit zullen toepassen, tenzij remonte berijders wordende.

De recruut moet een goed begrip hebben van het gebruik van den buitenteugel bij het wenden en daarvoor moet hem dit zoowel op stang als op trens worden *geteerd*.

Ook met het lichtrijden is dit het geval.

Wil Engelsch draven aanspraak maken op dezen naam, dan moet het

(1) Zie leidraad, bladz. 72.

goed uitgevoerd en daartoe aan den man onderwezen worden. Het zal voor de artillerie van groot nut zijn bij marschen, waarbij gedraafd moet worden op steenen of harde wegen. Wordt het vooraf goed beoefend en let men er op, dat de stukrijder om beurten draaft op het eene of andere paar diagonale beenen, dan zullen ruiter en paard gespaard worden. Hierbij wordt gereden met overgenomen trensteugels, alhoewel dit niet bepaald is voorgeschreven.

Het rijden alleen op stang wordt bij de artillerie nog *veel te veel* toegepast, niettegenstaande de ruiterschool bepaald voorschrijft: »in het algemeen is het aan te bevelen *steeds* met bijgenomen trensteugels te doen rijden, zelfs dan wanneer met de wapens gereden wordt”, en de africhtingskunst voor de cavalerie zegt: »als de paarden met de stang getoomd zijn, worden zij bij het springen *steeds* met overgenomen trensteugels bestuurd.”

Hoewel de reglementen de overgenomen trensteugels aanbevelen en bij het springen verplichtend stellen, wordt er bij de artillerie menigmaal van afgeweken, iets waarvoor toch zeker geen enkele grondige reden kan aangevoerd worden. Het zou de voorkeur verdienen, de stukrijders steeds met overgenomen trenstengels te doen rijden, doch vooral dan, wanneer bij het springen en het rijden op oneffen terrein de ruiter onwillekeurig op den mond van het paard zal inwerken.

Zooeven hebben wij aan den stukrijder als eisch gesteld een vasten, buigzamen, meegaanden zit, met zooveel gevoel van rijden, dat hij kan beoordeelen of zijn span goed gaat of niet; hij moet dus zijn een goed passief ruiter, die zijn paarden den arbeid gemakkelijk maakt.

De recruit zal derhalve eerst moeten leeren zitten, alvorens hij leert besturen. De methode, die men daartoe in het algemeen volgde, was deze.

De recruten legden een knoop in de teugels en maakten op het commando van den onderwijzer gymnastische oefeningen.

Welke nadeelen zijn hieraan verbonden?

Er bestaat kans dat een paard zijn voorganger optrapt en een klap krijgt, of wel het stormt eensklaps weg en het eerste wat de man zal doen, als hij er ten minste niet terstond afvalt, is: zich vasthouden aan de teugels, die hij als zijn reddingplank leert beschouwen, waaraan hij zich, bij elke kleine afwijking der beweging, met mannenkracht vasthoudt.

Doch ook de paarden zullen slecht beginnen te gaan, zij laten den rug geheel los, waardoor deze gaat doorzakken, de gangen alle veerkracht missen en de beenen lijden zullen; zij keeren weer terug tot wat ze vroeger waren, schenkelgangers. Het uitvoeren van gymnastische oefeningen op commando geeft bovendien aanleiding tot het bij herhaling reeds afgekeurde exerceeren in de manège. Nimmer stonden mij de nadeelen van bovenvermelde methode zoo duidelijk voor oogen als na het lezen van de in 1889 uitgekomen *Briefe über das Reiten in der deutschen Kavallerie* van PLINZNER. Toen in die brochure en ook in *Das Buch vom Pferde* van Graaf WRANGEL verwezen

werd naar de methode van Graaf DÉNES SZÉCHÉNYI, heb ik getracht daarmede nader kennis te maken.

Hoewel ik weet, dat de methode reeds bij velen bekend is, zoo geloof ik toch, dat deze bekendheid niet *zoo* algemeen is, dat het overbodig zou zijn met een paar woorden den hoofdinhoud er van te bespreken.

Het paard, voor het onderwijs van den leerling bestemd, wordt, bijgezet zijnde, gelongeerd, totdat het in bijgebrachte houding, aan den teugel, met veerkrachtig geweld den rug, goed stap, draf en galop gaat. Wanneer het zoover is, dan is het geschikt om den man te leeren rijden en zal het door bijzetteugels en chambrière gemakkelijk in de goede houding kunnen blijven.

Tevens wordt het paard geoefend in het springen over den slagboom en moet men vooral eischen, dat het rustig gaat, alvorens de ruiter het bestijgt. Bij dit eerste bestijgen wordt de leerling zoo min mogelijk lastig gevallen met het opdreunen van het reglement.

De ruiter opgestegen zijnde, worden de beugels aangedaan. De lengte er van moet zoodanig zijn, dat de man in het midden van den zadel komt te zitten, doch dat de voet, die er aanvankelijk geheel wordt ingestoken, op den beugel rust. Naarmate de zit beter wordt en de recruit meer vertrouwen krijgt, moet de beugel aan den bal van den voet worden gehouden, om eindelijk geheel te worden afgedaan.

De ruiter heeft in de rechterhand een elastieken bal, die zoo groot is, dat hij beide handen noodig heeft om hem op te vangen.

Het paard gaat in stap voorwaarts en zoodra de ruiter zich eenigszins op zijn gemak gevoelt, moet hij den bal omhoog werpen en opvangen, in het begin niet hooger dan een voet. Gaat dit goed, dan wordt een kort drafje aangenomen of nog beter een korte galop, wanneer het paard dien goed gaat. Verliest de man een beugel of is de zit verloren, dan wordt terstond halt gehouden.

Alles moet vermeden worden, wat den man onaangenaam kan zijn, daar vertrouwen de hoofdvoorwaarde is om vooruit te kunnen gaan.

Is het vertrouwen te paard verloren, dan is het evenals bij zwemmen en schaatsenrijden moeilijk terug te winnen, enkele spieren blijven krampachtig gespannen en van vorderingen maken is geen sprake meer.

De draf- of galop-reprises zijn in den aanvang zeer kort, daar vermoeidheid pijn in de zijde, doorrijden enz., vermeden moeten worden.

Een les van $\frac{1}{2}$ uur is voldoende; is de zit meer bevestigd, dan wordt de duur van de les verlengd; de draf en galop-reprises worden van 5 minuten op 10 en 15 minuten gebracht, terwijl de bal hooger gegooid wordt.

Valt de bal, dan zal hij aanvankelijk in stap worden aangegeven, daarna van uit den cirkel met een boog worden toegeworpen, om eindelijk zoo snel mogelijk, recht op het doel af naar den leerling te worden gegooid.

Door het voor-, achter- en zijwaarts buigen om den bal te vangen zal vanzelf de goede houding ontstaan, en de dij worden teruggebracht; vooral

bij het achterwaarts buigen zal dit plaats hebben om den zit niet te verliezen. De ruiter moet langzamerhand zijn paard vergeten en dit zal men het best verkrijgen, door variaties in het balspel te brengen. Vooral bij eerstbeginnenden is het een nutteloos werk, hen lastig te vallen met allerlei opmerkingen over den zit. Het is onmogelijk, dat de man alles, wat van hem gevegd wordt, goed kan doen, hij heeft aanvankelijk werk genoeg zijn evenwicht te bewaren en de aanmerkingen gaan verloren, zelfs al worden ze verstaan. De hoofdzaken, waarop de onderwijzer hem opmerkzaam moet maken, zijn het platdraaien van de dij, waardoor de goede aansluiting wordt verkregen en het steunen van den bal van den voet op den beugel met veerkrachtige knie- en voetgewrichten, waardoor alle stijfheid uit het onderbeen verdwijnt. Reeds na enkele weken, wanneer de leerling vertrouwen heeft, wordt over de barrière gesprongen, in het begin over een zeer lagen, doch altijd eenigszins vasten boom.

Den loop van het onderwijs kort herhalende, is deze als volgt:

De eerste dagen longeeren in stap en galop of korten draf. Bal werpen voet hoog. Aan het einde der les rechts en links van het paard springen.

Naarmate zit en vertrouwen komen, langer draven, bal hooger gooien, in stap afspringen. Den bal ook van het midden toewerpen. Gaat de galop goed, de draf redelijk, aanvangen met over de barrière te draven; den bal nog hooger werpen en heen en weer naar het midden van den cirkel; in galop en sterken draf afspringen, op het paard springen in gang zijnde.

In galop barrière springen. Beugels afdoen en al de aangegeven lessen op nieuw doorloopen.

Hoewel oefening aan de longe, die ook in de ruiterschool voor achterlijke manschappen wordt aanbevolen, uitstekend is, zoo kunnen er zich toch omstandigheden voordoen, die de uitvoering op groote bezwaren doen stuiten, zooals verleden jaar bleek bij een proef, genomen bij een der batterijen veldartillerie te Utrecht, waar ten gevolge van gebrek aan tijd en plaats, de recrutenklassen te groot werden en de manége gedurende slechts korten tijd ter beschikking was. Daarom werd het aldaar dan ook beter geoordeeld de methode SZÉCHÉNYI nogmaals in toepassing te brengen, gedurende den afgeloopen winter en wel in de officiersles, doch gewijzigd naar het denkbeeld van PLINZNER.

Daar het gelongeerde paard de goede houding aanneemt door de hulpen der chambrière in verband met de bijzetteugels en niet door de longe, was PLINZNER van oordeel, dat even goed gebruik kon gemaakt worden van de bijzetteugels bij het gereden paard. De ruiters rijden achter elkaar zonder teugels, terwijl de beenhulpen, die als vanzelf gegeven worden de zweep vervangen en het paard doen afkauwen, zoodat toch de veerkrachtige spanning van den rug en de aanleuning aan den teugel behouden blijft. Hangt het onderbeen natuurlijk af, zonder vasthouden van knie- of voetgewricht, dan komt het vanzelf met het paard in aanraking op het moment, dat het

achterbeen aan die zijde wordt vooruitgebracht. De beenen drukken dan beurtelings aan in de maat van den gang, waardoor deze veerkrachtig blijft. Terwijl uitsluitend langs den hoefslag of groote volte wordt gereden, worden de recruten, wat betreft het balspel en het voltigeeren, geheel afgericht op de wijze van SZÉCHÉNYI.

Wanneer men een rijles, naar deze methode gegeven, bijwoont, dan zal men, gewoon zijnde alles op commando, gelijktijdig te zien verrichten, aanvankelijk vreemd opzien van de beoefening van het balspel; spoedig is men echter daaraan gewend en dan wordt men getroffen door het rustige gaan der paarden en den lust en de inspanning, waarmede de leerlingen zich oefenen en trachten elkaar de loef af te steken.

De beoefening van den galop en ook het springen over kleine hindernissen gaat met de bijgezette paarden zeer goed; steeds moet de onderwijzer echter het doel van het balspel en van het springen goed voor oogen houden; van het eerste, den man het paard te doen vergeten en hem vertrouwen te geven, waardoor hij zich geheel zal loslaten en ougedwongen leeren zitten, en het springen van kleine hindernissen, om hem te leeren met de beweging van het paard mede te gaan, zonder zich met de handen vast te houden of met de beenen vast te klemmen. Daarvoor is het dan ook noodzakelijk, dat alle oefeningen zeer geleidelijk opklimmen. Springt de man over de hindernis, doch gaat dit gepaard met het vastknijpen van de onderbeenen, dan moet teruggegaan worden óf tot het draven over een lage hindernis óf zelfs dit nog worden weggelaten, totdat de recruit het vastklemmen weder nalaat.

Men moet vooral niet vergeten, dat het springen niet *doel*, maar *middel* is, daar het bij de artillerie in de practijk weinig of niet zal voorkomen; het is het middel, dat onverwachte veranderingen in tempo, gang en houding van het paard te voorschijn roept, veranderingen, die vooral bij het aangespannen paard op ongelijk terrein veel zullen voorkomen, waardoor de man leert zijn zit naar zijn paard te regelen en daarmede mee te gaan.

Zoo is het ook tamelijk onverschillig of de recruit den bal telkens vangt of niet; niet het vangen is doel, doch wel het buigen van het bovenlijf naar alle richtingen.

Ik geloof niet dat door één andere methode dit doel zoo spoedig bereikt zal worden. De ondervinding verleden jaar opgedaan, heeft mij volkomen bevestigd in de goede verwachting, die ik er van had en ik meen dan ook dat ze, mits verstandig toegepast, zeer gunstige uitkomsten zal geven, vooral bij de artillerie, waar de recruit in zulk een buitengewoon korten tijd moet afgericht worden en het dus van het hoogste belang is den man zoo spoedig mogelijk vertrouwen en zit te geven.

Wil men deze wijze van rijkunstige opleiding nader leeren kennen, dan kunnen daartoe dienen de navolgende werken:

DÉNES SZÉCHÉNYI, *Beitrag zum Reitunterricht*; PLINZNER, *Briefe über das Reiten in der deutschen Kavallerie* en PLINZNER, *System der Reiter-Ausbildung*.

Dit laatste werk, zoo juist verschenen, is eene uitstekende aanvulling van zijn vroeger werk *System der Pferde-gymnastik* en zal zeker na de lezing er van velen tot de conclusie doen komen, dat het voor de artillerie hoogst gewenscht zou zijn, wanneer de rijkunstige opleiding in dezen geest werd gewijzigd.

Met het oog op den korten oefeningstijd voor den rekrut, zou het rijden op de deken kunnen vervallen en terstond gereden worden, zooals SZÉCHÉNYI aangeeft, op zadel met beugels. Hoewel door de practijk overtuigd, dat zulks op Engelsch zadel niet het minste bezwaar heeft, zou een proef moeten uitmaken of zulks op ons bokzadel ook het geval is. In de volgende aflevering zal op het al of niet deken-rijden nader worden teruggekomen (1).

(Slot volgt.)

Utrecht, April 1891.

(1) Dit opstel was gereed, toen de gewijzigde ruiterschool en stukrijderschool verschenen. De laatste is bijna onveranderd gebleven, doch tot mijn vreugde is in de ruiterschool veel overgenomen uit de denkbeelden van PLINZNER, waardoor dan ook enkele mijner bezwaren vervallen zijn.

De geschiedenis van het oud-Hollandsche 4de Regiment Infanterie.

De onlangs te Orleans uitgegeven geschiedenis van het 125ste Fransche regiment infanterie (1), een keurig geschreven en geïllustreerd boek van 355 bladzijden druks, betreft voor de helft het aan het hoofd vermelde Hollandsche korps, dat in de jaren 1795 en 1796 werd samengesteld uit verschillende bataljons van het leger der oude Republiek en in 1812, met nagenoeg onze geheele bij Frankrijk ingelijfde krijgsmacht, op de sneeuwvelden van Rusland is ondergegaan.

De Luitenant-Kolonel ROULIN ontving deze gegevens voor zijn merkwaardigen arbeid van den oud-Majoor der huzaren A. J. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, bekend door zijne verzamelingen en nasporingen op dit gebied. Volgens mededeeling van den Franschen Schrijver is het tweede gedeelte van zijn werk een zuivere reproductie van voormelde aantekeningen en toelichtingen. Daartoe behooren de sterkte, samenstelling en formatiën van het oud-Hollandsche regiment N°. 4 in het tijdperk van 1795 tot 1810; een volledige genealogie van het korps; de staat van dienst der commandanten — VAN HASSELT, ABBEMA, BRUCE, WAGNER, enz. — en breede lijsten van officieren, wier namen — als die van AUFFMORTH, FERLEMAN, CAILLOU, VAN OTTERLOO, BRENDRER à BRANDIS, enz. — onder ons voortleven of nog met eerbied in het leger worden genoemd.

De krijgsverrichtingen van het Hollandsche infanterie-regiment N°. 4 zijn zoodoende door ROULIN wereldkundig gemaakt uit de werken van BOSSCHA, v. SYPESTEYN, STORM DE GRAVE, WAGEVIER en uit verschillende, tot heden weinig of niet bekende manuscripten. De bataljons van het korps namen afzonderlijk of gezamenlijk deel aan de veldtochten in Noordholland en Zeeland van 1799 en 1809, en aan de voornaamste oorlogen van het eerste Fransche Keizerrijk. In 1805 volgde het korps NAPOLEON tot Weenen. In de jaren 1806 en 1807 ontmoeten wij het onder VON HELDRING, VAN DEN BERG en

(1) *Le 125e régiment d'infanterie*, par le Lieutenant-Colonel ROULIN — Origines, campagnes, uniformes, drapeaux, personnel, etc. — Ouvrage orné de nombreuses planches hors texte. HERLUISON, Orléans, 47, Rue Jeanne d'Arc. 1890.

VAN HASSELT in Westphalen en Hannover, bij Hammeln en Nienburg, vóór Stralsund en Stettin. In 1809 moest het — jammer genoeg! — strijden tegen den edelen partijganger VON SCHILL, wiens hoofd langen tijd te Leiden als een heiligdom is bewaard. In September 1808 marcheerde het 4de regiment met CHASSÉ van Bergen-op-Zoom naar de Pyreneeën, van daar, al vechtende tegen de Spanjaarden, naar Madrid en schreef het zijn naam op de voornaamste slagvelden van het Iberische schiereiland. Sinds den zomer van 1810 werd het korps als het 125ste regiment infanterie gevoerd op de Fransche monsterrollen. Al deze wapenfeiten zijn met behulp van den Heer SNOUCKAERT toegelicht met Hollandsche kaarten, met portretten van Hollandsche bevelhebbers, Hollandsche uniformen en vaandels van 1795 tot 1812, enz.

De titelplaat van het werk, vervaardigd door den Franschen schilder SERGENT, vereeuwigt den schoonsten roem, tevens den ondergang van het regiment aan de Berezina.

In Juni 1812 rukte het oude 4de van Groningen over Hamburg en Koningsbergen naar Tilsit en stond tot 30 Augustus aan den Niemen. Door den Keizer naar Smolensko geroepen zijnde, keerde het regiment zich onder Maarschalk VICTOR eerst zuidwaarts tegen TSCHITSCHAGOV, daarna tegen Graaf WITTGENSTEIN in Koerland, en onderscheidde zich bij Lukolm en Smoliany. Met andere korpsen van den Hertog van BELLUNO en DAENDELS behoorde ook het 4de (125ste) tot de achterhoede van het groote leger, welke de bruggen over de Berezina nabij Studzianka en Borisov beschermde. Twee dagen lang hielden aldaar 4000 Franschen en Hollanders stand tegenover 60.000 Russen van WITTGENSTEIN en PLATOV. De Kolonel WAGNER, ofschoon gewond, ziek en uitgeput, bracht den laatsten nacht met de zijnen door *en carré* in de sneeuw. Den volgenden morgen sneuvelden de laatste Hollanders door het geschutvuur of werden half bevroren door de Kozakken uitgeplunderd en krijgsgevangen gemaakt. De dappere WAGNER en 21 zijner officieren bezweken in het hospitaal van Witepsk aan hunne wonden.

Vijftig jaar lang verdween het cijfer 125 uit het Fransche leger. In 1870 werd een nieuw regiment van dien naam geformeerd, dat deel nam aan de verdediging van Parijs en zich onderscheidde in den slag bij Montretout-Buzenval. Het korps werd op 13 Maart 1871 ontbonden, doch verrees een jaar later opnieuw uit het »14de régiment provisoire.» De verrichtingen van dit korps in den oorlog tegen de Commune in 1871, en van 1881 tot 1883 in Tunis vormen een waardig vervolg op de geschiedenis van het oud-Hollandsche korps, waarvan het langs een zijlinie afstamt. Toch zegt ROULIN: »Si le régiment actuel a relevé le drapeau du 125e de son linceul de neige, ce qu'on peut lui souhaiter de mieux, c'est, quand viendront les jours d'épreuve, de se montrer digne de son aîné!» Inderdaad siert het vaandel van het 125ste regiment infanterie, thans in garnizoen te Poitiers, alleen de naam van de Beresina in gouden letteren. De Overste ROULIN eindigt zijn hulde aan Hollandschen moed en trouw met de woorden: »Les

corps formés avec le régiment, quel que soit le nom et le numéro qu'on leur donne, ne feront qu'un avec le 125e et tiendront à honneur de prendre pour guides et modèles les héros du Bérésina!"

Dat doet het Hollandsche militaire hart goed!

De besproken regimentsgeschiedenis moge aanmoedigen tot een spoedige voortzetting van dergelijken, reeds hier te lande verrichten arbeid. Anders loopen wij gevaar de geschiedenis van onze vroegere en tegenwoordige wapenkorpsen, als der grenadiers van TINDAL, van het 33ste regiment lichte-, het 123ste, 124ste en 126ste regiment infanterie van linie, het 14de regiment kurassiers, het 9de regiment artillerie te voet en de pontonniers van BENTHIEN, enz., alle in Franschen dienst, maar vroeger samengesteld uit Hollandsche afdeelingen, door vreemden, in plaats van door eigen landgenooten te zien beschrijven. Ofschoon wij eveneens op deugdelijke regimentsgeschiedenissen mogen bogen, is het getal nog lang niet compleet.

De door den Luit.-Kolonel ROULIN gevolgde inrichting der geschiedenis van het 125ste regiment verhoogt de waarde van zijn boeiend geschrift, en verdient navolging. De *Spectateur Militaire* van 15 Januari jl. vestigde daarop de aandacht in Frankrijk: »C'est un excellent type à proposer aux officiers qui entreprennent, dorénavant, un travail analogue, puisqu'aux qualités exceptionnelles de l'écrivain et de l'instructeur s'ajoute la haute compétence de l'officier supérieur.»

De verdienstelijke medewerking van Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG beloofde de Minister van Openbaar Onderwijs in Frankrijk met den lauwerkrans van »Officier de l'Instruction Publique.»

F. DE BAS.

's-Gravenhage, 7 Maart 1891.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Het africhten van een rijpaard in dertig lessen, door W. BROESE
VAN GROENOU en J. C. SCHIPPERS. *Djakakarta*, H.
BRUNING. 1890.

[Of het bovengenoemd werkje nut zal stichten? Wij betwijfelen het zeer.

Evenals er in goede troepen élan moet zijn, moet een goed paard »lust tot gaan» hebben, een hoofdzaak, die gedurende de dressuur geen oogenblik uit het oog verloren mag worden. In de »africhting in dertig lessen» wordt dit geheel over het hoofd gezien.

»Het naar de methode van BAUCHER gedresseerde rijpaard is een *acrobaat* zonder eigen wil, aan wien, naar goedvinden en door hulp van den ruiter, de verschillende evenwichtstoestanden worden *gegeven*, zonder dat het zich daartegen verzetten kan,» zoo lezen wij op bladz. 5.

Welnu, zulk een »acrobaat» behoort in een circus thuis, om daar kunststukjes te doen, doch is geen campagne-paard, dat met lust en liefde zijn werk zal verrichten, niet als een slaaf, doch als een gehoorzaam en gewillig onderdaan.

Ieder vader zal, zoo hij daartoe lust gevoelt, zijn jongens kunnen leeren, op het hoofd te staan, te duikelen enz., doch aan diezelfde jongens, die toch zeker niet *volmaakt* zullen zijn, eene goede algemeene spierontwikkeling te geven is niet zoo gemakkelijk. Hiervoor is noodig een kundig gymnastiek-onderwijzer, die kan beoordeelen welke spieren de meeste ontwikkeling noodig hebben en door welke bewegingen die het best geoefend zullen worden.

Zoo ook bij de dressuur van rijpaarden.

Niemand zal die uit dit boekje kunnen leeren. Bovendien zal men, om zelfstandig te kunnen dresseeren, een goed ruiter en paardenkenner moeten zijn en in dat geval zal men het boekje kunnen missen. Is men noch ruiter, noch paardenkenner, dan doet men beter zich niet met dressuur bezig te houden, daar dan dresseeren ontaardt in *verdresseeren*.

Het stelsel-BAUCHER, dat zoo in het werkje wordt geprezen, heeft een oogenblik van bloei gehad, alleen daardoor dat BAUCHER een goed ruiter was en reclame wist te maken, doch het is na korten tijd teruggekeerd tot de eenigste plaats, waar het bruikbaar *kan* zijn: het circus, n'en *déplaise* de Schrijvers, die zeggen dat »men in Europa toch langzamerhand tot de overtuiging is gekomen, dat deze (methode) . . . . in hoofdzaak de ware is.»

Afbuigen en bewerken van het paard aan de hand kunnen slechts door uitstekende ruiters, zonder gevaar, worden toegepast en dan nog in geringe mate en steeds gepaard aan oefeningen om »de lust tot gaan» bij het paard op te wekken of te onderhouden. Velen en vooral PLINZNER zijn zeer tegen het afbuigen stilstaande. Hoe men dan ook een werkje kan schrijven, geput uit PLINZNER en BAUCHER, is ons een raadsel.

Hadden de Schrijvers PLINZNER begrepen, dan zouden ze niet op bladz. 9 gezegd hebben, dat de Europeesche paarden den evenwichtstoestand reeds eenigermate bezitten door de opvoeding op stal (aan de ruif). Juist dit aan de ruif staan is een nadeel voor de latere dressuur; het paard richt hoofd en hals op, zonder onderbrengen der achterbeenen, buigt in den rug door en komt dus in eene verkeerde houding, zoodat men bij den aanvang der dressuur dadelijk moet trachten door een lage hoofd- en halsstelling het paard den rug weder te doen welfen.

Wij bejammeren het, dat de Schrijvers PLINZNER's methode niet geheel gevolgd hebben, in plaats van zich bijna uitsluitend te bepalen tot het overnemen van de oefening van het jonge paard aan de longe en als vervolg daarop te geven de door VAN DEN HOVE-DE HEUSCH opgewarmde BAUCHER-methode.

Te veel plaatsruimte zouden wij noodig hebben, wilden wij *al* het verkeerde bespreken van zulk eene methode van africhting.

Waar gesproken wordt van »afkouden» en »paradeeren» zal wel bedoeld zijn »afkauwen» en »pareeren».

Wij eindigen met eene aanhaling uit de geschriften van STEINBRECHT, bewerkt en uitgegeven door diens leerling PLINZNER:

»Wie Cato jede seiner Reden mit der Mahnung beschloss, Karthago zu zerstören, so möchte ich am Schlusse eines jeden Kapitels vor dem *Baucher-systeme* warnen.»

K.

Lettres sur la poudre sans fumée et les méthodes de guerre, par le Général CLÉMENT. Paris, L. BAUDOIN. 1891.

»Cette oeuvre, on ne peut la demander utilement qu'à une grande enquête, faisant appel à toutes les initiatives, à toutes les expériences, à toutes les aspirations, à toutes les lumières de l'armée.»

Volkomen juist geeft de Generaal CLÉMENT zelf de waarde van zijn arbeid aan. In grove trekken worden in dit werk zeer belangrijke onderwerpen besproken op een wijze, die tot nadenken en vergelijken stemt; ongetwijfeld een belangrijke verdienste. Daarom, doch ook daarom alleen, bevelen wij de brieven aan de aandacht van velen aan.

Wel is waar missen ze den lossen, bevalligen, meeslependen toon van de correspondentie van HOHENLOHE en moet men zich dikwijls door enkele bladzijden heenwerken, doch ten slotte wordt de moeite ruimschoots beloond; de brieven ademen een frisschen, militairen geest, die menigen Nederlandschen lezer zal goeddoen, vooral in deze dagen, waarin van volslagen apathie getuigende meeningen onverholven worden kenbaar gemaakt.

Omtrent den invloed van het rookzwak buskruit komt de Schrijver tot dezelfde uitkomsten als de studie in N°. 9 en 10, jaargang 1890 van *De Militaire Spectator*. Zoo wijst hij met nadruk op de noodzakelijkheid van een langdurigen oefeningstijd voor de infanterie, aan welk wapen gedurende het moeitevol inleidend gevecht hooge eischen worden gesteld.

Velen onzer zullen wel niet medegaan met den Generaal CLÉMENT, waar hij een voorstel doet om de infanterie te splitsen in lichte infanterie, voor verkenning en inleiding, en linie-infanterie. Naarmate de behoefte aan een goede vuurdiscipline en een uitmuntend gehalte van den troep zich sterker openbaart, wordt de afscheiding der beste elementen van het gros gevaarlijker. Het is ons dan ook onbegrijpelijk, hoe het aan de aandacht van den Schrijver kan ontgaan zijn, dat, door splitsing der infanterie, voor een groot deel de voordeelen zouden verloren gaan van den persoonlijken dienstplicht, die Frankrijk, onder den drang der ongelukkige omstandigheden, heeft moeten invoeren.

De waarde besprekende van het tactisch offensief, komt de generaal o. i. ongemotiveerd tot het volgende besluit: »plus les engins deviennent meurtriers, plus l'offensive gagne en supériorité sur la défensive;» ongetwijfeld een zeer betwistbare stelling! Niet *tengevolge van*, maar *ondanks* elke technische verbetering zal het offensief een krachtige, intimideerende werking verzekeren, mits men behoorlijk rekening houdt met die ontwikkeling. De Schrijver waarschuwt, waar hij het gevecht der infanterie beschouwt, ernstig tegen een doode vormenleer, die tot gekunstelde manoeuvres leidt en in strijd is met het karakter van het gevecht.

Hij stelt als eisch een krachtiger voorbereiding van den aanval dan door de tot heden gebezigde tirailleurliniën mogelijk is, nl. door massavuur van afdelingen, die zich vervolgens tot het gevecht in de diepte oplossen, een o. i. hoogst gevaarlijke theorie tegenover 's vijands artillerievuur en een onvoldoende waardeering van den dringenden eisch om elken aanval door artillerie aan eigen zijde behoorlijk voor te bereiden. Infanterie, die zulke kwetsbare doelen durft te toonen, wordt weldra tot oplossing *gedwongen*, doch dan onder uiterst ongunstige omstandigheden. Wanneer men bovendien evenals de Schrijver de overtuiging heeft dat de infanterie, vooral voor den aanval telkens nieuwe krachten in de voorbereidingslinie moet kunnen oplossen, zou zulk een optreden spoediger leiden tot het verlies van het tactisch verband, dat zoolang mogelijk moet bewaard blijven; al zal goede infanterie vermenging van compagnieën niet schuwen, haar kunstmatig in het leven te roepen zou gevaarlijk zijn.

Schrijver gelooft niet aan de wenschelijkheid van het echelonsgewijze voorwaarts gaan der tirailleurlinie, »wat den offensieven geest ondermijnt en den aanval noodeloos rekt.» In vrij wel alle reglementen wordt echter dit hulpmiddel alleen in die momenten gebezigd, waarin van een voorwaarts gaan over de geheele linie geen sprake meer kan zijn, en aangezien, zooals de generaal erkent, de weerstand op de verschillende punten belangrijk in kracht zal verschillen, moeten die oogenblikken intreden, dus ook worden benut door de afdelingen, die alsdan veld kunnen winnen. Juist uit het bezigen van een dergelijk hulpmiddel blijkt het onwrikbaar voornemen om zoo spoedig mogelijk den voet te zetten in de stelling van den tegenstander; op die wijze juist zal het offensief zijn moreele werking niet verliezen.

Voor de 6de Brief, handelende over het strategisch offensief trekt zeer onze aandacht. Schrijver toont aan om welke redenen over het algemeen het strategisch

defensief in waarde verminderd is; bepaalt men zich tot de verdediging van een sterken fortengordel aan de grenzen, dan is men genoodzaakt een aanzienlijke troepenmacht tot verdediging van het tusschenterrein beschikbaar te stellen, wat in hooge mate tot versnippering der strijdkrachten leiden kan; eene operatie, langs de binnenlijnen, waarvan snelheid en verrassing de voornaamste elementen zijn, zal met het oog op de grootere troepenmassa's, die men te velde moet brengen, en de meerdere wrijving, die daarvan het gevolg is, minder voordeelen opleveren.

Opnieuw wordt ons, en thans door een hooggeplaatst Fransch officier, de verzekering gegeven dat zoowel de vrijwillige als de duurzame neutraliteit, ondanks de bestaande tractaten slechts in zoover geëerbiedigd zullen worden als de belangen der oorlogvoerende partijen medebrengen. »La neutralité est une conception politique, qui a répondu à de certaines époques aux besoins du plus fort et dont le plus fort tiendra le compte que *ses intérêts et les circonstances* commanderont." We hebben dus maar te zorgen dat de voordeelen, door willekeurige schending onzer onzijdigheid te bekomen, niet opwegen tegen de nadeelen, die voor den indringer het onvermijdelijk gevolg zijn van zijne wederrechtelijke handelingen.

Onjuist is echter Schrijver's bewering dat het *lijdelijk* tactisch defensief meestal het natuurlijk gevolg is van het strategisch defensief; niets is minder waar of zou voor ons noodlottiger zijn. SADOWA bewijst niets. Wij geven natuurlijk toe dat VON BENEDEK zich de groote voordeelen van een offensief optreden heeft laten ontglippen; de catastrophe van Königgrätz is er niet het onvermijdelijk gevolg van; ze is uitsluitend te danken aan den hoogst gebrekkigen verkenningdienst, het onmogelijke verdedigingsplan, maar bovenal aan het eigenmachtig afwijken der korpscommandanten, in het bijzonder die van het IIde en IVde korps, van de gegeven bevelen; bovendien aan de onverantwoordelijke en slecht voorbereide aanvallen, met name die welke in de richting van Cistowes en Benatek werden ondernomen; eindelijk en niet het minst aan de treurige gemoedstemming van den Veldtuigmeester en de onkunde van zijn staf.

Evenzoo betwijfelen wij het of in de toekomst het strategisch offensief, door de grootere massa's, waarmede het wordt ondernomen, het begaan van fouten als op 18 Augustus en 15—17 Januari 1870/71, als vanzelf voorkomen zal.

De groote verliezen der Duitschers bij Gravelotte-St. Privat zijn, evengoed als het echee van BOURBAKI aan de Lisaine, het gevolg van een onvoldoende verkenning van den vijand en niet van de getalsterkte van den aanvaller; van ondernemingen als van den Generaal KELLER over Echevannes en Courchamp is in de toekomst voor ons nog veel te verwachten!

De Schrijver erkent nogmaals de groote waarde van een behoorlijke verkenning met *voldoend sterke* afdelingen, op eene wijze, die na NAPOLEON I verloren is geraakt.

Vooraf vestigen we de aandacht op zijn 10den brief, waarin hij op de noodzakelijkheid (?) eener reserve-artillerie wijst. Wij gelooven dat de denkbeelden, daarin nedergelegd, ernstige tegenkants verdienen, omdat de Schrijver niet alleen aan het welslagen maar zelfs aan de noodzakelijkheid geloof van aanvallen, die niet voldoende door artillerievuur zijn voorbereid; die noodzakelijkheid is stellig te voorkomen, wanneer de aanvaller, gedurende het inleidend gevecht het offensief op handige wijze tijdelijk met het defensief weet te verwisselen.

De voorstellen omtrent een nieuwe organisatie van groote legers, zullen we, als voor ons van minder belang, niet verder aanstippen.

De generaal besluit zijn overigens belangrijk geschrift met eenige nuttige wenken aangaande de legeraanvoering in tijd van vrede, de noodzakelijkheid der uitbreiding van den generalen staf, de samenwerking tusschen het staatkundig element en het legercommando bij de voorbereiding tot den oorlog en de noodzakelijke zelfstandigheid van den opperbevelhebber gedurende den strijd.

A. H.

Breda, 4 Mei 1891.